

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЧЕРНІГІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
Навчально-науковий інститут права і соціальних технологій
Кафедра публічного та приватного права

ТЕНДЕНЦІЇ СУДОВОГО ТА ПОЗАСУДОВОГО
ВИРІШЕННЯ ПРАВОВИХ СПОРІВ

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ

до самостійної роботи та виконання індивідуальної навчально-дослідної роботи
для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня
спеціальності 081 «Право»

Обговорено і рекомендовано
на засіданні кафедри
публічного та приватного права
Протокол № 6 від 6 червня 2023 р.

Чернігів 2023

ТЕНДЕНЦІЇ СУДОВОГО ТА ПОЗАСУДОВОГО ВИРІШЕННЯ ПРАВОВИХ СПОРІВ. Методичні вказівки до самостійної роботи та виконання індивідуальної навчально-дослідної роботи для здобувачів вищої освіти другого (магістерського) рівня спеціальності 081 «Право»/ Укл.: Апанасенко К. І. – Чернігів: НУ «Чернігівська політехніка», 2023. – 51 с.

Укладач:

АПАНАСЕНКО КАТЕРИНА ІВАНІВНА, доцент кафедри публічного та приватного права, доктор юридичних наук, доцент

Рецензент:

ЛИТВИНЕНКО ВАЛЕНТИНА МИКОЛАЇВНА, завідувачка кафедри публічного та приватного права, кандидат юридичних наук, доцент

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
1.1 Тематичний план навчальної дисципліни «Тенденції судового та позасудового вирішення правових спорів»	7
1.2 Структура навчальної дисципліни.....	11
2 ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА	12
Тема 1: Верховенство права як принцип правової системи.....	12
Тема 2: Втілення засад верховенства права в контексті права на справедливий суд: окремі аспекти.....	17
Тема 3: Основні засади (принципи) цивільного, господарського та адміністративного судочинства	22
Тема 4: Поняття альтернативних способів вирішення правових спорів. Медіація як спосіб врегулювання спорів	28
Тема 5: Третейське судочинство.....	33
Тема 6: Міжнародний комерційний арбітраж. Особливості вирішення колективних трудових спорів.....	35
Тема 7: Актуальні питання судового доказування. Окремі проблеми процесуального права	40
3 ПИТАННЯ ГАРАНТОВАНОГО РІВНЯ ЗНАНЬ З КУРСУ «ТЕНДЕНЦІЇ СУДОВОГО ТА ПОЗАСУДОВОГО ВИРІШЕННЯ ПРАВОВИХ СПОРІВ», ПЕРЕДБАЧЕНІ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ	50

ПЕРЕДМОВА

Надання правових послуг громадянам і юридичним особам, юридичне супроводження діяльності суб'єктів господарювання, бюджетних та інших установ і товариств достатньо часто потребує звернення до механізмів судового та позасудового вирішення правових спорів. Тому для майбутніх юристів важливо здобути глибокі знання норм процесуального права та розуміння тенденцій розвитку процесуальних галузей законодавства, перспектив удосконалення механізмів розгляду та вирішення правових конфліктів. Юрист має володіти знаннями про вказані механізми, принципи відправлення правосуддя та практичними навичками з їхнього застосування. Задля опанування цих знань та практичних умінь і навичок студенти другого (магістерського) рівня вищої освіти, які навчаються за спеціальністю 081 Право, вивчають дисципліну «Тенденції судового та позасудового вирішення правових спорів».

Невід'ємною частиною підготовки кваліфікованих юристів є самостійна робота, без якої неможливо повністю опанувати програму будь-якої навчальної дисципліни. Щоби забезпечити системний підхід до такої роботи, і були розроблені пропоновані методичні вказівки.

Навчальна дисципліна «Тенденції судового та позасудового вирішення правових спорів» передбачає засвоєння здобувачами вищої освіти знань про актуальні питання розвитку судової системи захисту прав та охоронюваних законом інтересів і правових інструментів альтернативного позасудового розгляду та вирішення правових спорів, набуття вмінь розв'язувати складні задачі та проблеми у сфері правозастосування. При цьому студенти мають поглиблено засвоїти знання про принцип верховенства права – фундаментальний принцип правової системи України та його нормативне закріплення в документах Ради Європи і Венеційської Комісії, українському законодавстві, у практиці Європейського Суду з прав людини, поглиблено вивчити основні засади (принципи) судочинства в Україні, ознайомитись із найбільш актуальними проблемами процесуальних галузей права. Водночас вони повинні набути вмінь застосовувати принцип верховенства права для розв'язання складних задач і проблем та загалом умінь застосовувати набуті юридичні знання при вирішенні юридичних завдань, обґрунтовано формулювати свою правову позицію, опонувати, оцінювати докази та наводити переконливі аргументи, розв'язувати проблеми процесуально-правового характеру.

Наведені вище результати навчання досягаються значною мірою через самостійну роботу студента та проведення ним навчально-дослідної роботи.

Самостійна робота студентів включає:

- підготовку до аудиторних занять (лекційних та семінарських);
- виконання індивідуальних завдань з навчальної дисципліни протягом семестру;
- самостійну роботу над окремими темами навчальної дисципліни;

- підготовку до усіх видів контрольних випробувань (залікових, підсумкових тощо);
- участь у студентських наукових і науково-практичних конференціях, семінарах, олімпіадах тощо;
- інші види діяльності, що ініціюються та здійснюються інститутом, факультетом, кафедрою й органами студентського самоврядування.

Самостійна навчальна й навчально-дослідна робота виконується студентами під керівництвом викладача, який здійснює аудиторну роботу в навчальній групі. Самостійна робота студентів повинна відповідати таким головним ознакам:

- бути виконаною особисто студентом або студентською підгрупою (командою), де кожен її член самостійно виконує свою частину колективної роботи;
- бути закінченою розробкою, де розкриваються й аналізуються актуальні проблеми з певної теми або її окремих аспектів;
- демонструвати достатню компетентність автора у розкритті питань, що досліджуються;
- мати навчальну, наукову або практичну спрямованість і значимість;
- містити певні елементи новизни;
- самостійна письмова робота оформляється відповідно до встановлених вимог.

Основними формами навчально-дослідної роботи є реферат та підбірка матеріалів (огляд) судової практики за темами, запропонованими в методичних вказівках. Також студенти можуть готувати тези доповідей на науково-практичні заходи (конференції, круглі столи тощо), статті за вказаними та іншими узгодженими з викладачем темами. Підготовка робіт передбачає опрацювання наукової літератури, орієнтовний перелік якої наводиться в методичних вказівках, та іншої літератури, підбраної студентом, а також матеріалів судової практики, практики ЄСПЛ.

Основні вимоги до *рефератів* такі. Обсяг робіт - орієнтовно 5-8 сторінок, текст викладається з інтервалом 1,5 шрифтом Times New Roman кеглем 14, обов'язково наводиться список використаних джерел (наукові статті, правові позиції Верховного Суду, коментарі до ЦПК, ГПК тощо). При написанні робіт важливо, щоби була повністю й всебічно розкрита тема роботи, а не досягнуто встановлений обсяг роботи. Реферат має висвітлювати наукові позиції за заданою темою, відповідну судову практику, практику ЄСПЛ (за наявності) та пропонувати їхній аналіз. Робота має розкривати актуальний стан наукової проблеми, судової практики. Наукова література, яка використовується, повинна бути датована, принаймні в більшості, останніми п'ятьма роками. За наявності актуальної судової практики та практики ЄСПЛ її положення мають бути розкриті в роботі (насамперед, мова йде про правові позиції Верховного Суду та актуальні дотепер роз'яснення вищих спеціалізованих судових органів).

Реферат за запропонованою студентам тематикою, виконаний на належному рівні, оцінюється до 5 балів (*не більше трьох рефератів за семестр*).

Аналогічно оцінюється такий вид самостійної роботи, як *підбірка матеріалів (огляд) судової практики*. Такими матеріалами вважаються судові рішення з актуальних питань правозастосування, постановлені Верховним Судом протягом останніх трьох років (якщо правова позиція ВС залишається сталою довший період – правило про три роки не застосовується). Матеріали (*у кількості не менше чотирьох*) мають ілюструвати актуальний стан тлумачення судами певних законодавчих колізій або складних питань застосування законодавчих норм.

Для виконання пропонованих видів самостійної роботи здобувачам вищої освіти пропонується користуватись такими загальнодоступними професійними базами даних, як:

- Єдиний державний реєстр судових рішень (www.reyestr.court.gov.ua);
- База правових позицій Верховного Суду (<https://lpd.court.gov.ua/?key=0sicsyf9jx1p&page=1>);
- Офіційний сайт ВС (<https://supreme.court.gov.ua/>);
- Матеріали конференцій, презентації, інфографіки Верховного Суду (<https://supreme.court.gov.ua/supreme/pokazniki-diyalnosti/konferencii/>);
- Система «Прецедент» (<https://precedent.ua/>);
- Система Pravosud (<https://pravosud.com.ua/>);
- Система ZakonOnline (<https://zakononline.com.ua/>);
- Опендатабот (<https://opendatabot.ua/>);
- Центр дослідження судової практики (<https://www.facebook.com/cdoslidzenna/>);
- Офіційні сайти судових установ;
- Пошуково-аналітичний портал “Суд на долоні” (<https://conp.com.ua/>);
- Офіційний telegram-канал ВС (t.me/supremecourtua);
- сайт Вищої школи адвокатури (<https://www.hsa.org.ua/>);
- сайт Національної школи суддів України (<http://nsj.gov.ua/ua/science/prints/890/>);
- тематичні фейсбук-групи («Судова практика», «Позиції вищих судів України» тощо).

1 ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «ТЕНДЕНЦІЇ СУДОВОГО ТА ПОЗАСУДОВОГО ВИРІШЕННЯ ПРАВОВИХ СПОРІВ»

1.1 Тематичний план навчальної дисципліни «Тенденції судового та позасудового вирішення правових спорів»

Змістовий модуль 1. Принцип верховенства права як основоположний принцип правової системи України. Основні засади судочинства та їх застосування

Тема 1. Верховенство права як принцип правової системи

Історичні витоки принципу верховенства права. Розвиток концепції верховенства права у ХХ столітті. Діяльність Міжнародної комісії юристів як важливий етап формування сучасної концепції верховенства права.

Принцип верховенства права і Рада Європи. Принцип верховенства права в рішеннях Європейського Суду з прав людини. Розуміння верховенства права Венеційською комісією.

Основні концепції та складові верховенства права в його сучасній інтерпретації.

Взаємозв'язок між поняттями «верховенство права» і «права людини».

Дискреційні повноваження органів влади: поняття, зміст. Рекомендація Комітету Міністрів РЄ щодо захисту особи стосовно актів адміністративних органів. Рекомендація Комітету Міністрів РЄ «Про належне управління» від 20.06.2007. Рекомендація відносно шляхів полегшення доступу до правосуддя № R (81)7, прийнята Комітетом міністрів Ради Європи.

Правозастосовча й правотворча діяльність Верховного Суду і принцип верховенства права.

Тема 2. Втілення засад верховенства права в контексті права на справедливий суд: окремі аспекти

Загальні положення про право на справедливий суд за статтею 6 Європейської конвенції про захист прав людини та основоположних свобод.

Спир про «цивільні права й обов'язки» та «кримінальне обвинувачення» у розумінні Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Поняття суду, створеного відповідно до закону, незалежного і безстороннього суду. Суб'єктивний та об'єктивний критерії безсторонності суду.

Доступ до суду як елемент верховенства права у світлі практики ЄСПЛ. Принцип юридичної визначеності (*res judicata*), остаточність та виконання судового рішення. Обґрунтованість судових рішень: тлумачення ЄСПЛ.

Рекомендація № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів», ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи. Концепція належного урядування у практиці ЄСПЛ.

Тема 3. Основні засади (принципи) цивільного, господарського та адміністративного судочинства

Класифікація принципів судочинства (процесуального права). Загальноправові принципи судочинства. Міжнародно-правові принципи діяльності судових органів. Чинники, що визначають якість судових рішень, згідно з Висновком №11 (2008) Консультативної ради європейських суддів щодо якості судових рішень.

Міжгалузеві принципи судочинства. Специфіка принципу змагальності сторін у чинних процесуальних кодексах України. Принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі як специфічний принцип адміністративного судочинства.

Принцип рівності учасників судового процесу перед законом і судом. Участь прокурора в цивільному/ господарському/ адміністративному процесі і принцип рівності сторін. Відкритість процесу та публічність проголошення рішення суду.

Принцип розумності строків розгляду справи судом. Рекомендації Комітету міністрів ради Європи CM/Res (2010)3 щодо ефективних засобів правового захисту проти надмірної тривалості судового провадження.

Принцип пропорційності. Неприпустимість зловживання процесуальними правами. Обов'язковість судового рішення. Принцип забезпечення права на апеляційний перегляд справи та у визначених законом випадках – на касаційне оскарження судового рішення. Поняття усталеної судової практики. Функції касації в сучасній судовій системі.

Принцип судочинства «*jura novit curia*». Заборона суперечливої поведінки в суді (процесуальний естопель).

Рекомендація CM/Res (2012) 11 Ради Європи «Про роль публічних обвинувачів поза системою кримінальної юстиції». Роль прокурора поза сферою кримінального права в практиці ЄСПЛ.

Принципи кримінального судочинства та права обвинуваченого (підозрюваного, підсудного) у світлі практики ЄСПЛ: презумпція невинуватості, право на захист, інформування про обвинувачення, право на допит свідків, право зберігати мовчання та не свідчити проти себе, принцип рівності, принцип змагальності.

Змістовий модуль 2. Правові інструменти альтернативного позасудового розгляду та вирішення правових спорів

Тема 4. Поняття альтернативних способів вирішення правових спорів. Медіація як АВС

Поняття правового конфлікту/ спору. Поняття й передумови становлення системи альтернативних способів вирішення спорів (далі – АВС).

Поняття й ознаки АВС. Альтернативні способи вирішення спорів в аспекті заходів щодо полегшення доступу до правосуддя.

Принципи та види альтернативних способів вирішення спорів. Основні (традиційні) та гібридні способи АВС. Поняття й правова природа медіації.

Принципи медіації. Права й обов'язки сторін медіації та медіатора. Види медіації. Моделі медіації.

Регулювання медіації в Європейському Союзі. Регламент (ЄС) №524/2013 про вирішення спорів онлайн. Медіація у сфері міжнародної комерційної діяльності. Конвенція ООН «Про міжнародні угоди про врегулювання спорів за результатами медіації» (Сингапурська Конвенція щодо медіації).

Відновне правосуддя в кримінальному процесі: загальні положення. Медіація в кримінальному судочинстві в Україні: актуальний стан.

Присудова медіація за чинним процесуальним законодавством України. Медіація в сімейних правовідносинах: досвід України.

Тема 5. Третейське судочинство

Третейський розгляд спорів сторін у сфері цивільних і господарських правовідносин як вид недержавної юрисдикційної діяльності. Завдання й правова природа третейського розгляду спорів і третейських судів. Процесуальна, договірна, змішана, автономна теорія арбітражу. Переваги третейського розгляду цивільно-правових спорів. Історія третейського судочинства.

Юрисдикція третейських судів. Види, порядок утворення третейських судів. Третейська угода: поняття, зміст, види, форма. Принципи та стадії третейського судочинства. Докази в третейському судочинстві. Види рішень третейських судів.

Оскарження рішення третейського суду. Видача наказу на примусове виконання рішення третейського суду.

Постійно діючі третейські суди в Україні. Регламент МКАС при Торгово-промисловій палаті України.

Тема 6. Міжнародний комерційний арбітраж. Особливості вирішення колективних трудових спорів

Поняття, правова природа міжнародного комерційного арбітражу. Принцип автономії волі як засада міжнародного комерційного арбітражу.

Теорія «компетенції компетенції». Моделі судового контролю за діяльністю арбітражів у світовій практиці та в Україні. Право на міжнародний комерційний арбітраж у контексті статті 6 ЄКПЛ. Рішення ЄСПЛ у справі «Компанія «Регент» проти України».

Види і склад арбітражу. Правова основа міжнародного комерційного арбітражу. Компетенція міжнародного комерційного арбітражу.

Арбітражна угода: поняття, зміст, правова природа, види, форма, специфічні риси, значення. Типові арбітражні застереження до контрактів.

Арбітражне провадження. Доказування у міжнародному комерційному арбітражі. Забезпечувальні заходи в міжнародному комерційному арбітражі. Правова природа визнання арбітражного рішення. Визнання та виконання рішень міжнародного комерційного арбітражного суду. Дволанкова структура судового розгляду справ про визнання та виконання рішень міжнародних

арбітражних судів за ЦПК України. Підстави відмови у визнанні й наданні дозволу на виконання рішень МКА. Суперечність арбітражного рішення публічному порядку. Проблеми визнання та виконання іноземних арбітражних рішень у судовій практиці в Україні.

Європейська конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж: основні правила. Поняття фінансування вирішення судової та арбітражної справи інвестиційними фондами.

Порядок вирішення колективних трудових спорів. Принципи вирішення колективних трудових спорів. Примирні комісії, трудовий арбітраж: поняття, функції. Досудове вирішення індивідуальних трудових спорів. Трудова медіація: реалії та перспективи.

Змістовий модуль 3. Актуальні проблеми процесуального права

Тема 7. Актуальні питання судового доказування

Поняття стандарту доказування. Проблема розкриття доказів у цивільному та господарському процесі. Показання свідків як засіб доказування в господарському процесі. Письмове опитування учасників справи як свідків.

Електронні докази: поняття, ознаки, реквізити. Основні способи збирання та процесуального закріплення електронних документів. Порядок дослідження та оцінки електронних доказів. Проблема допустимості електронних доказів, розміщених у мережі Інтернет.

Інформація із соціальних мереж як докази. Складність використання інформації, отриманої із соціальних мереж, в якості доказу в судовій справі.

Тема 8. Окремі проблеми процесуального права

Концепція юридичної заінтересованості як передумова права на пред'явлення позову до суду. Проблемні аспекти тлумачення поняття інтересу громадян і організацій як об'єкта судового захисту. Ознаки законного інтересу в судовій практиці. Позови в публічних інтересах.

Захист у суді прав невизначеного кола осіб. Групові (масові) позови. Моделі масового позову. Інститут групового позову за кордоном.

Окремі проблеми системи надання правничої допомоги в судових провадженнях. Спірні питання адвокатської монополії.

Електронне судочинство: реалії, проекти, науковий погляд. Проведення судових проваджень у режимі відеоконференції: керівні роз'яснення європейських інституцій.

Судові способи захисту прав. Поняття ефективного способу захисту прав та інтересів. Способи захисту прав в адміністративному, цивільному та господарському судочинстві.

Питання захисту публічних інтересів у суді. Превентивний судовий захист прав та інтересів.

Можливість та межі застосування процесуальної аналогії в адміністративному, цивільному та господарському судочинстві.

1.2 Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем		Кількість годин для денної форми навчання				
		Всього	У тому числі			
			Лекції	Семін.	Лабор.	Самост. роб.
1	2	3	4	5	6	7
Змістовий модуль 1. Принцип верховенства права як основоположний принцип правової системи України. Основні засади судочинства та їх застосування						
1.	Верховенство права як принцип правової системи	10	2	2	-	6
2.	Втілення засад верховенства права в контексті права на справедливий суд: окремі аспекти	10	2	2	-	6
3.	Основні засади (принципи) цивільного, господарського та адміністративного судочинства	10	2	2	-	6
Разом за змістовим модулем 1		30	6	6	-	18
Змістовий модуль 2. Правові інструменти альтернативного позасудового вирішення правових спорів						
4.	Поняття альтернативних способів вирішення правових спорів. Медіація як АВС	10	2	2	-	6
5.	Третейське судочинство	10	2	2	-	6
6.	Міжнародний комерційний арбітраж. Особливості вирішення колективних трудових спорів	10	2	2	-	6
Разом за змістовим модулем 2		30	6	6	-	18
Змістовий модуль 3. Актуальні проблеми процесуального права						
7.	Актуальні питання судового доказування	15	2	1	-	11
8.	Окремі проблеми процесуального права	15	2	1	-	13
Разом за змістовим модулем 3		30	4	2	-	24
Усього годин за дисципліну		90	16	14	-	60

2 ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ДЖЕРЕЛА

Тема 1: Верховенство права як принцип правової системи

Питання для самостійного опрацювання:

1. Взаємозв'язок між поняттями «верховенство права» і «права людини».
2. Дискреційні повноваження органів влади: поняття, зміст.
3. Рекомендація Комітету Міністрів РЄ щодо захисту особи стосовно актів адміністративних органів.
4. Рекомендація Комітету Міністрів РЄ «Про належне управління» від 20.06.2007.
5. Рекомендація відносно шляхів полегшення доступу до правосуддя №R (81)7, прийнята Комітетом міністрів Ради Європи.
6. Правозастосовча й правотворча діяльність Верховного Суду і принцип верховенства права.

Теми рефератів та оглядів судової практики:

1. Омбудсмени для захисту прав громадян та організацій на окремих ділянках державного управління: зарубіжний та український досвід.
2. Історія утвердження вчення про верховенство права і правову державу в українській правовій науці.
3. Принцип юридичної визначеності як один з істотних проявів верховенства права.
4. Заборона свавілля як елемент принципу верховенства права: поняття, питання правозастосування.
5. Верховенство право і правова культура.
6. Дія принципу верховенства права в соціальній державі: сучасні підходи й суперечності.
7. Дискреційні повноваження органів влади: проблемні питання практики правозастосування.
8. Організація системи безоплатної правової допомоги в європейських країнах.
9. Система безоплатної правової допомоги у США.
10. Верховенство права і свобода преси.
11. Наказне провадження в судочинстві зарубіжних країн.
12. Проблемні питання застосування норм ЦПК України про наказне провадження.
13. Проблемні питання застосування норм ГПК України про наказне провадження.
14. Судовий розсуд та принцип верховенства права.
15. Спрощені провадження в судочинстві та принцип верховенства права.

16. Проблемні питання застосування норм процесуальних кодексів України про спрощене позовне провадження.

17. Проблемні питання застосування норм ЦПК і КАС України про письмове провадження.

18. Принцип юридичної визначеності: правові позиції Верховного Суду.

19. Дискреційні повноваження органів влади: правові позиції Верховного Суду.

20. Використання концепції заборони свавілля в актуальній практиці судів адміністративної юрисдикції.

21. Використання концепції заборони свавілля в цивільному та господарському судочинстві.

22. Модернізація Європейським судом з прав людини принципу верховенства права.

23. Дія принципу верховенства права в обставинах військового і надзвичайного стану.

24. Проблематика обґрунтування позовних вимог щодо захисту прав у сфері містобудування у світлі концепції заборони свавілля.

Список рекомендованої літератури:

1. Господарський процесуальний кодекс в редакції Закону України від 03.10.2017 № 2147-VIII // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>.

2. Цивільний процесуальний кодекс в редакції Закону України від 03.10.2017 № 2147-VIII // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2147-19>.

3. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 // Офіційний вісник України. – 2005. - № 32. – Ст. 1918.

4. Положення про Раду бізнес-омбудсмена, схвалене постановою Кабінету Міністрів України від 26 листопада 2014 р. № 691 // Офіційний вісник України. - 2014. - № 98. - Ст. 2847.

5. Рекомендація Комітету міністрів Ради Європи державам-членам відносно шляхів полегшення доступу до правосуддя від 14 травня 1981р. № R(81) 7 // http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_133.

6. Доповідь «Верховенство права», схвалена Венеційською Комісією на 86-му пленарному засіданні 25-26 березня 2011 р. // Право України. - 2011. - № 10 // https://supreme.court.gov.ua/userfiles/CDL_AD_2011_003_rev_2011_04_04.pdf.

7. Мірило правовладдя. Ухвалено Венеційською Комісією на 106-му пленарному засіданні (Венеція, 11-12 березня 2016 року) // [https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD\(2016\)007-ukr](https://www.venice.coe.int/webforms/documents/default.aspx?pdffile=CDL-AD(2016)007-ukr).

8. EC Regulation # 861/2007 of the European Parliament and of the Council of 11 July 2007 establishing a European Small Claims Procedure // Official Journal of the European Union. – 2007. – L. 199/1.

9. Огляд судової практики розгляду Верховним Судом справ за заявами про видачу судового наказу, якщо заявником та боржником є юридична особа

або фізична особа – підприємець (січень – вересень 2019 року) // https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Ogljad_KGS.pdf.

10. Огляд практики розгляду Верховним Судом справ за заявами про видачу судового наказу, якщо заявником та боржником є юридична особа або фізична особа – підприємець (січень 2021 р. – жовтень 2022 р.) // https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyad_y/Oglyad_KGS_sud_nakaz_2021_2022.pdf/.

11. Андриц М.Р. Верховенство права в рішеннях Конституційного Суду України: юридичні аспекти реалізації / М.Р. Андриц // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. - 2019. - Вип. 41 (1). - С. 4-8.

12. Анпілогов О.В., Жукова А.І. Верховенство права як фундаментальний принцип галузі адміністративного права / О. В. Анпілогов, А. І. Жукова // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. "Право". - 2021. - Вип. 34. - С. 72-79.

13. Апанасенко К.І. Дозвільні правовідносини у сфері господарювання: проблеми теорії і практики / К.І. Апанасенко. – К.: ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова Національної академії наук України», 2020. – 430 с. (*Підрозділи 4.3 «Значення судової практики для правового регулювання дозвільних відносин у сфері господарювання та сфери правозастосування», 5.5 «Дозвільні відносини у сфері містобудування: основні особливості й проблеми правового регулювання».* – С. 248 – 266, 345 – 365).

14. Апанасенко К.І. Щодо підстав припинення господарських прав у сфері містобудування за рішенням суду / К.І. Апанасенко // Авіація, промисловість, суспільство: матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Кременчук, 18 трав. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Кременчуц. льотний коледж., Наук. парк «Наука та безпека». – Кременчук - Харків: ХНУВС, 2023. – 927 с. – С. 547 – 550.

15. Бортун М.І. Діяльність прокурора по забезпеченню верховенства права / М.І. Бортун // Юридична Україна. - 2021. - № 12 (228). - С. 25-31.

16. Бруцька Т. Діяльність Ради бізнес-омбудсмена як засіб правового захисту суб'єктів господарювання / Т. Бруцька // Літописець. Випуск 16: Збірник наукових праць VIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Права людини: історичний вимір і сучасні тенденції (до річниці прийняття Загальної декларації прав людини)» (м. Житомир, 9 грудня 2020 року). – Житомир: Житомирський державний університет імені Івана Франка, 2021. – 283 с. – С. 33 – 37 // <http://eprints.zu.edu.ua/32400/1/%D0%B7%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D0%9B%D1%96%D1%82%D0%BE%D0%BF%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%86%D1%8C%2016.pdf#page=34>.

17. Бутирська І. Наказне провадження у господарському судочинстві / І. Бутирська // Право України. - 2020. - № 7. - С. 98-109.

18. Вербіцька М.В. Наказне провадження у цивільному процесі України: дис... к.ю.н. (12.00.03) / М.В. Вербіцька. – Л., 2011. – 231 с.

19. Вербицький Р. Європейські принципи правової визначеності та належного урядування в адміністративному судочинстві / Р. Вербицький // Актуальні проблеми правознавства. - 2018. – Вип. 3 (15).
20. Головатий С. Верховенство права: монографія: у 3 кн. Від доктрини – до принципу / С. Головатий. – К.: Фенікс, 2006.
21. Головатий С. Верховенство права у розумінні українських вчених / С. Головатий // Українське право. — 2002. — № 1. – С. 8 – 27.
22. Головатий С. «Верховенство закону» v. «верховенство права»: філологічна помилка, професійна недбалість чи науковий догматизм? / С. Головатий // Вісник Академії правових наук. — 2003. — № 2 (3). – С. 96-113.
23. Головатий С. Про людські права. Лекції / С. Головатий. — К.: ДУХ і ЛІТЕРА, 2016. — 760 с.
24. Городовенко В. Реалізація принципу верховенства права у цивільному судочинстві в умовах реформування права / В. Городовенко // Право України. – 2018. - № 3. – С. 65-78.
25. Деменчук М.О. Роль Верховного суду у забезпеченні єдності судової практики в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / М.О. Деменчук; Нац. ун-т "Одеська юридична академія". – О., 2018. – 22 с.
26. Джепа Ю.А. Поняття та особливості наказного провадження за Господарським процесуальним кодексом України / Ю.А. Джепа // Науковий вісник публічного та приватного права. – 2018. – Вип. 3, том 1. – С. 66-70.
27. Дуліба Є.В. Верховенство права, правова культура, освіта й академічна доброчесність / Є. В. Дуліба, О. Є. Аврамова, А. М. Куліш, В. В. Миргород-Карпова // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. - 2022. - № 3. - С. 15-25.
28. Іванов О.О. Спрощене провадження: зарубіжний досвід / О.О. Іванов // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2021. - № 3. – С. 10-15.
29. Козюбра М.І. Право і людина: лінії взаємозв'язків та тенденції розвитку / М.І. Козюбра // Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. - 2015. - Т. 168.
30. Коруц У.З. Зміст пропаганди та обмеження свободи вираження поглядів у практиці Європейського суду з прав людини / У.З. Коруц // Право і суспільство. – 2020. - №1, ч. 2. – С. 179-185.
31. Максимов С.І. Верховенство права і надзвичайний стан: генезис проблеми / С. І. Максимов, Н. І. Сатохіна // Вісник Національної академії правових наук України : Збірник наукових праць. - 2021. - Том 28, № 2. - С. 47-54.
32. Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України: станом на 1 грудня 2021 року / К. А. Бабенко, К. В. Бортняк [та ін.] ; за заг. ред. Д. В. Журавльова. - К. : ВД "Професіонал", 2021. - 440 с.
33. Нестерцова-Собакарь О.В., Свистак Ю.В. Правове регулювання інституту наказного провадження: зарубіжний досвід та вітчизняні особливості / О.В. Нестерцова-Собакарь, Ю.В. Свистак // Науковий вісник ДДУВС. – 2017. - № 3. – С. 140-148.

34. Овчаренко О. Принцип верховенства права у цивільному судочинстві: погляд адвоката / О. Овчаренко // Право України. - 2021. - № 11. - С.209-233.
35. Пальона А. В. Правова регламентація наказного провадження: історія та зарубіжний досвід / А.В. Пальона // Актуальні проблеми юридичної науки та практики. – 2023. - № 1 (7). – С. 33-37.
36. Пацурківський П. С. Модернізація ЄСПЛ принципу the Rule of Law як парадигмальної матриці захисту людських прав і основоположних свобод / П. С. Пацурківський, Р. О. Гаврилук // Юридична Україна. - 2022. - № 6 (234). - С. 6-18.
37. Петросян К.Є., Котова Л.В. Верховенство права як керівний принцип дії норм, що регулюють право на соціальний захист: сучасні погляди / К. Є. Петросян, Л. В. Котова // Актуальні проблеми права: теорія і практика. - 2022. - № 2. - С. 69-78.
38. Пухтецька А. Принцип верховенства права: сучасні європейські доктрини як орієнтир для реформування національного законодавства / А. Пухтецька // Вісник НАН України. — 2010. — № 3. — С. 33-43.
39. Рабінович П. Верховенство права: доктринальні інтерпретації в Україні / П. Рабінович // Право України. — 2013. - № 9. – С. 162 – 175.
40. Реалізація права на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань: стандарти Європейського суду з прав людини. Реалізація конституційного права на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань: Монографія. – Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2021. – 220 с. – С. 98 – 127 // https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/37491/1/%D0%A0%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B8%D1%82%D1%83%D1%86%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%BE%D0%B3%D0%BE%20%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0_%D0%B04.pdf.
41. Рябченко Ю.Ю. До питання визначення верховенства права як основоположного принципу цивільного судочинства і співвідношення його з принципом законності / Ю.Ю. Рябченко // Право і суспільство. – 2017. - № 1. – С. 72 – 76.
42. Ткачук О. Судовий розсуд та його вплив на легітимність судових рішень / О. Ткачук // Вісник господарського судочинства. – 2016. – №2-3. – С. 240 — 247.
43. Тодощак О. В. Дискреційні повноваження суб'єктів публічної адміністрації / О. В. Тодощак // Правове життя сучасної України: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 травня 2020 р.): у 3 т. / відп. ред. М. Р. Аракелян. – Одеса: Гельветика, 2020. - Т. 2. – С. 17–20.
44. Утвердження інституту омбудсмена у світі / Уповноважений Верховної Ради України з прав людини // http://www1.ombudsman.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=19&Itemid=22.
45. Фонова О. Спрощені провадження у господарському процесі / О. Фонова // Право України. - 2017. - № 9. - С. 167-175.

46. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини в адміністративному судочинстві: Науково-методичний посібник для суддів. 3-тє вид. допов. / Т.І. Фулей. – К.: ВАІТЕ, 2020. – 276 с. // http://nsj.gov.ua/files/1644491793%D0%9A%D0%BE%D0%BD%D0%B2%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%B2%20%D0%B0%D0%B4%D0%BC%D1%96%D0%BD.%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%BD%D1%81%D1%82%D0%B2%D1%96_3-%D1%82%D1%94%20%D0%B2%D0%B8%D0%B4..pdf.

47. Цельєв О.В. Верховенство права та соціальна держава: пошук шляхів подолання суперечностей / О. В. Цельєв // Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. - 2022. - Т. 9-10. - С. 87-97.

48. Шелевер Н.В. Особливості забезпечення конституційного права на справедливий суд під час війни / Н. В. Шелевер // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2022. – Вип. 71. – С. 104-107.

Тема 2: Втілення засад верховенства права в контексті права на справедливий суд: окремі аспекти

Питання для самостійного опрацювання:

1. Рекомендація № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів», ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи.
2. Концепція належного урядування у практиці ЄСПЛ.
3. Рішення ЄСПЛ у справі «Гурепка проти України», «Надточій проти України», «Кройц (Креуз) проти Польщі», «Сабадаш проти України».
4. Належність повідомлення про розгляд судової справи у розумінні ЄСПЛ.

Теми рефератів та оглядів судової практики:

1. Юрисдикційний елемент права на доступ до суду у земельних спорах.
2. Юрисдикційний елемент права на доступ до суду у справах щодо захисту права власності.
3. Правова визначеність та судові рішення.
4. Наказне провадження та реалізація права на справедливий суд.
5. Спрошене провадження та реалізація права на справедливий суд.
6. Військові суди: окремі аспекти забезпечення права на справедливий суд.
7. Судовий збір і можливе обмеження доступу до правосуддя: практика Європейського суду з прав людини останніх років.
8. Залишення без руху та повернення позовної заяви у світлі практики Європейського суду з прав людини щодо доступу до суду.
9. Проблема тривалого невиконання судових рішень у світлі права на справедливий суд за ст. 6 ЄКПЛ.

10. Проблема невиконання рішень національних судів у контексті порушення державою Україна статті 1 Першого протоколу до Конвенції: основні етапи.

11. Реалізація права на справедливий суд на стадії апеляційного перегляду судових рішень.

12. Розумний строк розгляду справи як елемент права на справедливий суд: зарубіжний досвід.

13. Позовна давність: основні правові позиції ЄСПЛ.

Список рекомендованої літератури:

1. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 р., ратифікована Законом України від 17 липня 1997 р. // Урядовий кур'єр. – 2010. – № 215. – 17 листопада.

2. Закон України «Про доступ до судових рішень» від 22 грудня 2005 р. // <https://zakon.rada.gov.ua/go/3262-15>.

3. Закон України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» від 5 червня 2012 р. // Відомості Верховної Ради. - 2013. - № 17. - Ст. 158.

4. Закон України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» від 2 червня 2016р. // Відомості Верховної Ради України. - 2016. - № 29. – Ст. 535.

5. Закон України «Про виконавче провадження» від 2 червня 2016 р. // Відомості Верховної Ради. - 2016. - № 30. - Ст. 54.

6. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам відносно шляхів полегшення доступу до правосуддя від 14 травня 1981р. № R(81) 7 // http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_133.

7. Рекомендація № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів», ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи 13 жовтня 1994 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_323.

8. Антонюк О. Юрисдикційний елемент права на доступ до суду у справах щодо захисту права власності / О. Антонюк // Право України. – 2018. - № 7. – С 177 – 197.

9. Базов В.П. Проблеми судової юрисдикції вирішення земельних спорів в Україні / В.П. Базов // Адміністративне судочинство. Судова практика в адміністративних справах. - 2017. - № (1-2). - С. 222-239.

10. Беяневич О. Мета сучасного господарського процесуального права: доктринальний погляд / О. Беяневич // Право України. – 2020. - № 7. – С. 13—31.

11. Бережанський Г.І. Організаційно-правові засади реалізації права на справедливий суд: порівняльно-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / Г.І. Бережанський; Київ. нац. ун-т ім. Т.Шевченка. – К., 2018. – 17 с.

12. Бобкова А. Юрисдикція господарських судів / А. Бобкова // Право України. – 2017. - № 9. – С. 83-93.

13. Бринцев О.В. До питання про критерії розмежування судових юрисдикцій / О.В. Бринцев // Вісник господарського судочинства. – 2016. - № 5-6. – С. 71 — 75.
14. Бурий В.О. Конституційні засади нормативного регулювання судового збору в Україні / В.О. Бурий // Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. - 2020. – Т. 6. - С. 12-17.
15. Верба І.О. Міжнародні стандарти права на доступ до правосуддя: теоретико-правові засади / І.О. Верба // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція. – 2015. – Вип. 17(1). – С. 39-42.
16. Вербицький Р. Європейські принципи правової визначеності та належного урядування в адміністративному судочинстві / Р. Вербицький // Актуальні проблеми правознавства. – 2018. – Вип. 3 (15).
17. Гавалешко П.С. Проблеми реалізації вимог ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод при апеляційному розгляді справ про адміністративні правопорушення / П. С. Гавалешко // Часопис Київського університету права. - 2021. - № 1. - С. 141-145.
18. Грень Н.М. Право на справедливий суд: проблеми доступності та публічності / Н.М. Грень // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. – 2015. - № 825. – С. 132–137.
19. Гуйван П. Значення темпоральних чинників у практиці Європейського Суду з прав людини. Окремі практичні питання щодо чинників, які зумовлюють недотримання розумних строків розгляду справи (частина 3) / П. Гуйван // Підприємництво, господарство і право. - 2017. - № 8. - С. 20-25.
20. Гуйван П. Право на справедливе судочинство відповідно до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод / П. Гуйван // Право України. – 2017. - № 11. - С. 172-180.
21. Гуйван П.Д. Незалежність і безсторонність судової влади як визначальний показник справедливого судочинства / П.Д. Гуйван // Право і суспільство. – 2019. - № 4. – С. 71-77.
22. Гуйван П.Д. Право на справедливий суд: сутність та темпоральні виміри за міжнародними стандартами: монографія / П.Д. Гуйван. – Х.: Право, 2019. – 584 с.
23. Гуйван П.Д. Розгляд справи впродовж розумного строку як визначальний елемент справедливого судочинства / П.Д. Гуйван // Приватне та публічне право. - 2018. - № 1. - С. 19-24.
24. Диков Г., Віткаускас Д. Захист права на справедливий суд відповідно до Європейської конвенції з прав людини: посібник для юристів. – Рада Європи, 2-ге видання (українська версія) (лютий 2018 року) // https://eln.stu.cn.ua/pluginfile.php/278142/mod_resource/content/1/%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%20%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B5%D0%B4%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%83%D0%B4.pdf.
25. Дудаш Т.І. Практика Європейського суду з прав людини: навч.-практ. посіб. / Т.І. Дудаш. – К.: Алерта, 2013. – 368 с.

26. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства. – К.: ТОВ “Друкарня “Бізнесполіграф”, 2017. – 708 с.

27. Заборовський В. В., Манзюк В. В., Стойка А. В. Сплата судового збору як можливе обмеження доступу до правосуддя під час оскарження судового рішення в порядку цивільного судочинства / В.В. Заборовський, В.В. Манзюк, А.В. Стойка // Порівняльно-аналітичне право. - 2019. - № 5. – С. 118–122.

28. Коруц У.З. Міжнародно-правовий захист права на справедливий судовий розгляд в практиці Європейського суду з прав людини та правозастосовна практика України: дис. ... канд. юрид. наук (12.00.11) / У.З. Коруц. – К., 2015.

29. Ліщина І. Порухення права власності шляхом скасування остаточних судових рішень: практика Європейського суду з прав людини та сучасний стан проблеми в українській судовій системі / І.Ліщина // Право України. – 2019. - № 7. – С. 184-197.

30. Ліщина І. Проблема невиконання судових рішень як порушення права власності в практиці ЄСПЛ. Український аспект. Від Ivanov до Burmush / І.Ліщина // Право України. - 2020. - № 4. – С. 189 — 215.

31. Матат Ю.Т. Право на справедливий суд: практика Європейського суду з прав людини і реалізація в Україні / Ю.Т. Матат // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. – 2016. – Вип. 41. Т. 1. – С. 31–36.

32. Никитченко Н.В., Селівон А.М. Реалізація права на справедливий суд в господарському судочинстві / Н.В. Никитченко, А.М. Селівон // Другі наукові читання пам'яті академіка В.К. Мамутова (м. Київ, 3 липня 2020 р.). Наук. ред. В.А. Устименко. – К.: НАН України; ДУ «ІЕПД імені В.К. Мамутова НАН України», 2020. – 336 с. – С. 108-112.

33. Незалежність та безсторонність суду в аспекті статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: практика ЄСПЛ щодо України / уклад.: Т.І. Фулей, О.М. Кучів. – Київ, 2018. – 33 с. // http://nsj.gov.ua/files/1589869043%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%206%20%D0%84%D0%9A%D0%9F%D0%9B_%D0%BD%D0%B5%D0%B7%D0%B0%D0%BB%D0%B5%D0%B6%D0%BD%D0%B8%D0%B9%20%D1%82%D0%B0%20%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%BD%D0%BD%D1%96%D0%B9%20%D1%81%D1%83%D0%B4.pdf.

34. Новіков Д.В. Захист права власності Європейським судом з прав людини: досвід для правової системи та судової практики України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Д.В. Новіков. – К., 2018. – 211 с.

35. Овсяннікова О.О. Доступність правосуддя як чинник, що впливає на формування громадської думки щодо судової влади / О.О. Овсяннікова // Право і суспільство. – 2018. - № 4. – С. 48-54.

36. Овчаренко О.М. Доступність правосуддя та гарантії його реалізації: Монографія / О.М. Овчаренко. — Х.: Право, 2008. — 304 с.

37. Особливості застосування рішень Європейського суду з прав людини при розгляді цивільних справ: навч. посібник / У. Б. Андрусів, О. Б. Верба-Сидор, Ю. В. Верхола та ін. – Львів: ЛьвДУВС, 2019. – 404 с. <http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2738/1/%D0%AE%D1%80%D0%BA%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87%20-%20%D0%9E%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%B7%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%81%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%84%D0%A1%D0%9F%D0%9B-%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87.%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>.

38. Пальона А. В. Правова регламентація наказного провадження: історія та зарубіжний досвід / А.В. Пальона // Актуальні проблеми юридичної науки та практики. – 2023. - № 1 (7). – С. 33-37.

39. Петришин О.В. Проблеми невиконання рішень Європейського Суду з прав людини в Україні в контексті верховенства права (методологічний та порівняльний аспекти) / О.В. Петришин, О.О. Петришин, О.С. Гиляка // Вісник Національної академії правових наук України. - 2021. - Том 28, № 2. - С. 17-24.

40. Позовна давність: коментар судової практики: [посібник] / І. В. Спасибо-Фатєєва та ін.; за ред. І. В. Спасибо-Фатєєвої. – Х.: Право, 2017. – 148 с.

41. Практичний посібник зі статті 6 – цивільна частина. – Рада Європи/Європейський Суд з прав людини, 2013. – 77 с. // https://eln.stu.cn.ua/pluginfile.php/278143/mod_resource/content/1/%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%206_%D1%86%D0%B8%D0%B2%D1%96%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0%20%D1%87%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%B8%D0%BD.pdf.

42. Рабінович П. Верховенство права в інтерпретації Страсбурзького суду / П. Рабінович // Юридичний вісник України. — 2005. — № 48.

43. Романюк В.А. Позовна давність у цивільному праві: монографія /наук. ред. С. Д. Гринько; Хмельниц. обл. рада, Хмельниц. ун-т упр. та права. – К.: SBA-Print, 2019. – 236 с.

44. Романюк Я., Майстренко Л. Проблеми розмежування адміністративної та цивільної судових юрисдикцій щодо земельних спорів: перспективи розв'язання унаслідок оновлення процесуального законодавства / Я.Романюк, Л. Майстренко // Право України. – 2017. - № 8. – С. 83-99.

45. Сакара Н.Ю. Проблема доступності правосуддя у цивільних справах: монографія / Н.Ю. Сакара. – Х.: Право, 2010. – 256 с.

46. Соломахіна О.М. Огляд питань доступності правосуддя у сучасній науці цивільного процесуального права / О.М. Соломахіна // Цивільне судочинство у світлі судової реформи в Україні: матеріали «круглого столу» (м. Одеса, 16 трав. 2015 р.). – О.: Фенікс, 2015. – С. 55-59.

47. Сопільник Р.Л. Теоретичні та організаційні засади забезпечення права на справедливий суд у світлі євроінтеграції України: автореф. дис. ... д-ра

юрид. наук: 12.00.10 / Р.Л. Сопільник; Львів. ун-т бізнесу та права. – Л., 2017. – 40 с.

48. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: компендіум / [О. В. Сердюк, Ю. В. Щокін, І. В. Яковюк та ін.]; за заг. ред. О.В. Сердюка, І. В. Яковюка. – Х.: Право, 2017. – 374 с.

49. Фонова О. Спрощені провадження у господарському процесі / О. Фонова // Право України. - 2017. - № 9. - С. 167-175.

50. Фулей Т. Законність і обґрунтованість судового рішення: коментар до справи «Серявін та інші проти України» / Т. Фулей // Судова практика. – 2012. - № 2 (116). – С. 119 — 122.

51. Фулей Т.І. Застосування практики Європейського суду з прав людини в адміністративному судочинстві: Науково-методичний посібник для суддів. 3-тє вид. допов. / Т.І. Фулей. – К.: ВАІТЕ, 2020. – 276 с.

52. Щербина В. Конкуренція предметної та суб'єктної юрисдикції у процесуальному законодавстві України / В. Щербина // Право України. – 2020. - № 5. – С. 258 — 271.

53. Щербина В.А. Розумні строки судового розгляду як елемент захисту права на справедливий суд у контексті практики ЄСПЛ: досвід Італії / В.А. Щербина // Аналітично-порівняльне правознавство. - 2022. - № 2. - С. 116-119.

Тема 3: Основні засади (принципи) цивільного, господарського та адміністративного судочинства

Питання для самостійного опрацювання:

1. Принцип судочинства «*jura novit curia*».
2. Заборона суперечливої поведінки в суді (процесуальний естопель).
3. Чинники, що визначають якість судових рішень, згідно з Висновком №11 (2008) Консультативної ради європейських суддів щодо якості судових рішень.
4. Верховенство права та інші принципи у виконавчому процесі України.
5. Рекомендація СМ/Рес (2012) 11 Ради Європи «Про роль публічних обвинувачів поза системою кримінальної юстиції».
6. Роль прокурора поза сферою кримінального права в практиці Європейського суду з прав людини.
7. Особливі підстави повернення позовних заяв прокурорів у судочинстві України.
8. Принципи кримінального судочинства та права обвинуваченого (підозрюваного, підсудного) у світлі практики ЄСПЛ: презумпція невинуватості, право на захист, інформування про обвинувачення, право на допит свідків, право зберігати мовчання та не свідчити проти себе, принцип рівності, принцип змагальності.
9. Інтрузивні методи розслідування, доказова база обвинувачення, провокація вчинення злочину в контексті практики ЄСПЛ.

10. Проблемні питання допустимості доказів у кримінальному судочинстві.

Теми рефератів та оглядів судової практики:

1. Принцип «*jura novit curia*» у практиці Верховного Суду.
2. Загальноправовий принцип справедливості і правосуддя.
3. Застосування принципу офіційного з'ясування всіх обставин у справі в практиці адміністративного судочинства.
4. Актуальні позиції Верховного Суду щодо виходу адміністративного суду за межі позовних вимог.
5. Участь прокурора в цивільному/ господарському/ адміністративному процесі: актуальні позиції Верховного Суду.
6. Відкритість (транспарентність) судового процесу: актуальні питання.
7. Повернення позовних заяв і залишення позову без розгляду в контексті принципу доступу до правосуддя.
8. Повернення позовних заяв у цивільному та господарському судочинстві: актуальні правові позиції Верховного Суду.
9. Повернення позовних заяв прокурорів: актуальні правові позиції Верховного Суду.
10. Якість судового рішення в контексті практики Європейського суду з прав людини.
11. Застосування принципу відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення, у господарському та цивільному судочинстві.
12. Участь громадськості у здійсненні правосуддя: актуальні питання.

Список рекомендованої літератури:

1. Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 4 листопада 1950 р., ратифікована Законом України від 17 липня 1997 р. // Урядовий кур'єр. – № 215. – 17.11.2010.
2. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 р. в редакції від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII // Відомості Верховної Ради України. - 2017. - № 48. - Ст. 436.
3. Цивільний процесуальний кодекс від 18 березня 2004 р. в редакції Закону України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII // Відомості Верховної Ради України. - 2017. - № 48. - Ст. 436.
4. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. в редакції Закону України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII // Відомості Верховної Ради України. - 2017. - № 48. - Ст. 436.
5. Закон України «Про доступ до судових рішень» від 22 грудня 2005 р. // <https://zakon.rada.gov.ua/go/3262-15>.
6. Закон України «Про судовий збір» від 8 липня 2011 р. // Відомості Верховної Ради України. - 2012. - № 14. - Ст. 87.

7. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2013. - № 9-10, № 11-12, № 13. – Ст. 88.

8. Постанова Пленуму Вищого господарського суду України «Про судові рішення» від 23 березня 2012 р. № 6 // Вісник господарського судочинства. - 2012. - № 3.

9. Висновок № 11 (2008) Консультативної ради європейських суддів (КРЄС) до уваги Комітету Міністрів Ради Європи щодо якості судових рішень від 18 грудня 2008 р. // https://court.gov.ua/userfiles/visn_11_2008.pdf.

10. Glannon Joseph W. Examples & Explanations for Civil Procedure. – New York: Wolters Kluwer, 2018.

11. Андронов І.В. Судові рішення в цивільному процесі України: монографія / І.В. Андронов. - Одеса: Юридична література, 2018. - 372с.

12. Апанасенко Е.И. К вопросу об обоснованности возвращения процессуальных документов судом в хозяйственном и административном судопроизводстве / Е.И. Апанасенко // Проблемы социально ориентированного инновационного развития белорусского общества и профсоюзы: материалы XXV Международной научно-практической конференции, г. Гомель, 5 февраля 2021 г. / Гомельский филиал Международного университета «МИТСО»; под общ. ред. С. Д. Колесникова. – Гомель, 2021. – С. 221-223.

13. Бойко В.Б. Забезпечення доступу до правосуддя на стадії пред'явлення позову / В.Б. Бойко // Форум права. – 2016. - № 2. – С. 11-17.

14. Бурак О.В. Організаційно-правові засади діяльності спеціалізованих судів в контексті європейських стандартів: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / О.В. Бурак; Акад. адвокатури України. — К., 2010. — 18 с.

15. Верба І.О. Міжнародні стандарти права на доступ до правосуддя: теоретико-правові засади / І.О. Верба // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. – 2015. – Вип. 17 (1). – С.39-42.

16. Гловюк І.В., Стоянов М.М., Завтур В.А. Використання практики Європейського суду з прав людини у кримінальному провадженні. Навчально-практичний компендіум / І.В. Гловюк, М.М. Стоянов, В.А. Завтур. – К., 2020. – 420 с.

17. Городовенко В. В. Принципи судової влади : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.10 / В. В. Городовенко; НУ "Юрид. акад. України ім. Я. Мудрого". – Х., 2012. – 40 с.

18. Грень Н.М. Право на справедливий суд: проблеми доступності та публічності / Н.М. Грень // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. – 2015. - № 825. – С. 132–137.

19. Григорчук М.В. Правова характеристика прокурора у господарському процесі України та практика Європейського суду з прав людини / М.В. Григорчук // Історико-правовий часопис. – 2021. – Т. 16, № 1. – С. 23 – 28 // <http://www.chasopys.hl.vnu.volyn.ua/index.php/chasopys/article/view/56>.

20. Заборовський В. В., Манзюк В. В., Стойка А. В. Сплата судового збору як можливе обмеження доступу до правосуддя під час оскарження судового рішення в порядку цивільного судочинства / В.В. Заборовський, В.В.

Манзюк, А.В. Стойка // Порівняльно-аналітичне право. - 2019. - № 5. - С. 118–122.

21. Європейські та міжнародні стандарти у сфері судочинства. – К.: ТОВ “Друкарня “Бізнесполіграф”, 2017. – 708 с.

22. Івасин О. Застосування принципу «*jura novit curia*» у судовій практиці Верховного Суду під час розгляду господарських спорів / О. Івасин // Підприємництво, господарство і право. – 2021. - № 1. – С. 58 – 63.

23. Ізарова І.О. Принцип пропорційності у цивільному процесі ЄС та перспективи його запровадження в цивільному процесі України / І.О. Ізарова // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. - 2016. - Вип. 37(1). - С. 127-130.

24. Каблак П. І. Взаємовідносини судової влади та громадськості (правові і організаційні аспекти): автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / П.І. Каблак; ПВНЗ "Львів. ун-т бізнесу та права". – Л., 2015. – 20 с.

25. Камінська І. В. Незалежність суду як засада організації судової влади : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / І.В. Камінська; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2016. – 18 с.

26. Капля О.М. Принципи адміністративного судочинства України: теорія та практика реалізації: автореф. дис. ... докт. юрид. наук: 12.00.07 / О.М.Капля. – К., 2018. – 38 с.

27. Качур Р. П. Правові та організаційні засади діяльності суду присяжних в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / Р.П. Качур; ПВНЗ "Львів. ун-т бізнесу та права". – Л., 2017. – 20 с.

28. Козюбра М. Принципи права: методологічні підходи до розуміння природи та класифікації в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій / М. Козюбра // Право України. - 2017. - № 11. - С. 142-164.

29. Колядіна Н.Г. Повернення позовної заяви як процесуальний інститут, покликаний встановити рівновагу між зловживанням правом на позов та його реалізацією / Н.Г. Колядіна // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2016. – Вип. 36. Том 1. – С. 94 – 99.

30. Корецький І.О. Принцип змагальності в адміністративному судочинстві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / І.О. Корецький. – К., 2017. – 21 с.

31. Короєд С.О. Інститут залишення заяви без розгляду за новим Цивільним процесуальним кодексом України: форми реалізації та підстави застосування залежно від виду заяви / С.О. Короєд // Судова апеляція. – 2018. – № 4 (53). – С. 69–79.

32. Короєд С.О. Правове регулювання підстав повернення заяв (скарг, клопотань) за новим Цивільним процесуальним кодексом України (2020 р.) / С.О.Короєд

<http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/12884/%D0%9A%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%94%D0%B4%20%D0%A1.%20%D0%9E.%20%D0%9F%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D0%B2%D0%B5%20%D1%80%D0%B5%D0%B3%D1%83%D0%BB%D1%8E%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D1%96%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%20%D0>

%BF%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%BD%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%B7%D0%B0%D1%8F%D0%B2%20%28%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%80%D0%B3%2C%20%D0%BA%D0%BB%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%8C%29....pdf?sequence=1&isAllowed=у

33. Короєд С.О. Характеристика підстав застосування інституту повернення заяви (скарги, клопотання) в цивільному судочинстві України / С. О. Короєд // Судова апеляція. - 2019. - № 2. - С. 122-131.

34. Короєд С.О. Процесуальне забезпечення ефективності цивільного судочинства: монографія / С. О. Короєд. – К.: «МП Леся», 2013. – 508 с.

35. Кротюк О.В. Принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі та його реалізація в адміністративному судочинстві України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / О.В. Кротюк. – К., 2013.

36. Кучер О. Г. Представництво прокуратурою у суді інтересів держави в бюджетній сфері: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / О. Г. Кучер; Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України. – К., 2014. - 20 с.

37. Майкут Х.В. Право на свободу та право на особисту недоторканність у контексті нормативного забезпечення та прецедентної практики Європейського суду з прав людини / Х.В. Майкут // Юридичний науковий електронний журнал. – 2021. - № 4. – С. 243 – 247.

38. Макбрайд Д. Європейська конвенція з прав людини та кримінальний процес; Рада Європи / Д. Макбрайд. – К.: К.І.С., 2010. – 575 с.

39. Мельник-Томенко Ж.М. Принцип рівності всіх учасників судового процесу перед законом і судом: теоретико-правовий аналіз / Ж.М. Мельник-Томенко // Правова позиція. - 2019. - № 4 (25). - С. 56 – 60.

40. Мірінович У.А. Принципи (засади) організації судової влади, що закріплені в спеціальному законодавстві України про судоустрій: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / У.А. Мірінович; ПВНЗ "Львів. ун-т бізнесу та права". - Л., 2012. - 20 с.

41. Натрус О. П. Організаційно-правові засади представництва прокуратурою інтересів громадянина або держави в суді: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / О. П. Натрус; Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України. – К., 2014. – 20 с.

42. Науково-практичний коментар Кодексу адміністративного судочинства України: станом на 1 грудня 2021 року / К. А. Бабенко, К. В. Бортняк [та ін.] ; за заг. ред. Д. В. Журавльова. - К.: ВД "Професіонал", 2021. - 440 с.

43. Овсяннікова О.О. Транспарентність судової влади: автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.10 / О.О. Овсяннікова; Нац. юрид. акад. України ім. Я.Мудрого. – Х., 2009. - 20 с.

44. Овчаренко О.М. Доступність правосуддя та гарантії його реалізації: Монографія / О.М. Овчаренко. – Х.: Право, 2008. – 304 с.

45. Особливості застосування рішень Європейського суду з прав людини при розгляді цивільних справ: навч. посібник / У. Б. Андрусів, О. Б. Верба-Сидор, Ю. В. Верхола та ін. – Л.: ЛьвДУВС, 2019. – 404 с. //

<http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2738/1/%D0%AE%D1%80%D0%BA%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87%20--%20%D0%9E%D1%81%D0%BE%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%82%D1%96%20%D0%B7%D0%B0%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%81%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%84%D0%A1%D0%9F%D0%9B--%D0%BD%D0%B0%D0%B2%D1%87.%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>

46. Панчишина О.О. Захист прокурором майнових прав дітей: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / О.О. Панчишина; Ген. прокуратура України, Нац. акад. прокуратури України. – К., 2015. – 20 с.

47. Петруня В.В. Поняття та система способів захисту прав суб'єктів господарювання: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / В.В. Петруня; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – О., 2019. – 20 с.

48. Писаренко Н.Б. Концептуальні основи адміністративного судочинства в Україні: автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.07 / Н.Б. Писаренко. – Х., 2019. – 33 с.

49. Пігарева Г. Загальновизнані принципи здійснення правосуддя: міжнародний та національний досвід / Г. Пігарева // Підприємництво, господарство і право. - 2017. - № 3. - С. 91-94.

50. Потапенко В.І. Самостійність судової влади: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / В.І. Потапенко; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2015.

51. Рябовол Л.Т. Принцип офіційного з'ясування всіх обставин у справі: питання теорії та практики / Л.Т. Рябовол // Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки. – 2020. - № 3. – С. 111-117.

52. Сакара Н.Ю. Проблема доступності правосуддя у цивільних справах: монографія / Н.Ю. Сакара. – Х.: Право, 2010. – 256 с.

53. Саленко О.В. Гармонізація законодавства України про судоустрій і статус суддів із міжнародними стандартами: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / О.В. Саленко; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2015. – 20с.

54. Свірін О.Ф. Застосування у господарському та цивільному судочинстві принципу відшкодування судових витрат сторони, на користь якої ухвалене судове рішення / О.Ф. Свірін // Український науковий електронний журнал. - 2018. - № 3. - С. 93-97.

55. Севрук О.Р. Представництво прокурором інтересів громадян та держави у наказному провадженні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / О. Р. Севрук; Нац. акад. прокуратури України. - Київ, 2014. - 20 с.

56. Севрук Ю.Г., Рябенко М.В., Столітній А.В. та ін. Право на свободу та особисту недоторканість: практика Європейського суду з прав людини та законодавство. Науково-практичний посібник. – Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2019. – 448 с.

57. Стефанчук М.М. Теоретико-методологічні та організаційно-правові засади реалізації прокуратурою України представницької функції: автореф.

дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.10 / М.М. Стефанчук; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2018. - 40 с.

58. Теорія та практика застосування Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: компендіум / [О. В. Сердюк, Ю. В. Щокін, І. В. Яковюк та ін.]; за заг. ред. О. В. Сердюка, І. В. Яковюка. – Х.: Право, 2017. – 374 с.

59. Угриновська О., Гембара Г. Спрощене позовне провадження: законодавча регламентація та проблеми судової практики / О. Угриновська, Г. Гембара // Підприємництво, господарство і право. – 2018. - № 12. – С. 85 – 89.

60. Фонова О. Спрощені провадження у господарському процесі / О. Фонова // Право України. - 2017. - № 9. - С. 167-175.

61. Фурса С. Верховенство права й інші принципи у виконавчому процесі України: актуальні питання (у контексті аналізу Проекту Закону про примусове виконання рішень № 5660) / С. Фурса, Є. Фурса // Право України. – 2021. - № 10. – С. 177-191.

62. Цивільне процесуальне право України: підручник / В. М. Коссак, Р. Я. Лемик [та ін.]; ред. В. М. Коссак. – Х.: Право, 2020. – 750 с.

63. Цивільне судочинство України: основні засади та інститути: монографія / В. В. Комаров, К. В. Гусаров, Н. Ю. Сакара та ін.; за ред. В.В. Комарова. – Х.: Право, 2016. – 848 с.

64. Шаповалова І.С., Рогальська В.В. Застосування практики Європейського суду з прав людини слідчим суддею місцевого загального суду під час здійснення судового контролю / І.С. Шаповалова, В.В. Рогальська. – К.: Видавн. дім «Гельветика», 2020.

65. Шульгач Н.М. Принципи правосуддя, що забезпечують правовий статус судді в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / Н.М. Шульгач; ПВНЗ "Львів. ун-т бізнесу та права". – Л., 2012. – 20 с.

66. Щербина В., Резнікова В. Основні засади (принципи) господарського судочинства / В. Щербина, В. Резнікова // Право України. - 2018. - № 7. - С. 13 — 33.

Тема 4: Поняття альтернативних способів вирішення правових спорів. Медіація як спосіб врегулювання спорів

Питання для самостійного опрацювання:

1. Історичні витoki альтернативного вирішення конфліктів (спорів).
2. Присудова медіація за чинним процесуальним законодавством України.
3. Медіація в сімейних правовідносинах: досвід України.
4. Відновне правосуддя в кримінальному процесі: загальні положення.
5. Медіація в кримінальному судочинстві в Україні: актуальний стан.

Теми рефератів:

1. Медіація в кримінальному судочинстві: зарубіжний та український досвід.
2. Медіація у податкових правовідносинах: зарубіжний досвід.
3. Медіація у сімейних правовідносинах: зарубіжний досвід.
4. Зарубіжний досвід присудової медіації в цивільних та сімейних спорах.
5. Європейський досвід медіації у сфері захисту прав споживачів.
6. Досвід роботи українських центрів медіації.
7. Перспективи впровадження медіації в адміністративних спорах.
8. Історичні витoki медіації в українській історії права.
9. Роль адвоката в медіаційній діяльності.
10. Перспективи проведення медіації нотаріусом.
11. Примирні процедури у сфері господарювання: зарубіжний досвід.
12. Примирні процедури у сфері господарювання: правове регулювання і перспективи.
13. Медіація в корпоративних спорах.
14. Досвід присудової медіації в Україні в цивільному, господарському та адміністративному судочинстві.

Список рекомендованої літератури:

1. Рекомендація Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам відносно шляхів полегшення доступу до правосуддя від 14 травня 1981 р. №R(81) 7 // http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_133.
2. Рекомендація (98)1 Комітету Міністрів Ради Європи щодо медіації у сімейних справах // https://supreme.court.gov.ua/userfiles/R_98_1_1998_01_21.pdf.
3. Рекомендація (99)19 Комітету Міністрів Ради Європи щодо медіації в кримінальних справах // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_828#Text.
4. Рекомендація (2001)9 Комітету Міністрів Ради Європи щодо альтернатив судовому розгляду спорів між адміністративними органами і сторонами — приватними особами // https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2001_9_2001_09_05.pdf.
5. Рекомендація (2002)10 Комітету Міністрів Ради Європи щодо медіації в цивільних справах // https://supreme.court.gov.ua/userfiles/Rec_2002_10_2002_09_18_1.pdf.
6. Rebooting' the Mediation Directive: Assessing the Limited Impact of its Implementation and Proposing Measures to Increase the Number of Mediations in the EU. Study. 2014 / European Parliament. Committees // [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/493042/IPOL-JURI_ET\(2014\)493042_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/etudes/join/2014/493042/IPOL-JURI_ET(2014)493042_EN.pdf).
7. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 р. в редакції від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII // Відомості Верховної Ради України. - 2017. - № 48. - Ст. 436.

8. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002. - № 21-22. – Ст. 135.

9. Цивільний процесуальний кодекс від 18 березня 2004 р. в редакції Закону України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII // Відомості Верховної Ради України. - 2017. - № 48. - Ст. 436.

10. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. // Офіційний вісник України. – 2005. - № 32. – Ст. 1918.

11. Закон України «Про медіацію» від 16 листопада 2021 р. // Відомості Верховної Ради. – 2022. - № 7. – Ст. 51.

12. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням Товариства з обмеженою відповідальністю «Торговий Дім «Кампус Коттон клуб» щодо офіційного тлумачення положення частини другої статті 124 Конституції України (справа про досудове врегулювання спорів) від 9 липня 2002 р. № 15–рп/2002 // <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-02>.

13. Альтернативні способи вирішення спорів: навч посіб. / [М. Я. Білик та ін.]; за заг. ред. Ю. Д. Притики. – Х.: Право, 2019. – 264 с.

14. Альтернативні способи вирішення спорів у кримінальному провадженні / Волкотруб С. Г., Крушинський С. А., Луцик В. В. та ін. ; під ред. У. Гелльманна, В. В. Луцика. – Хмельницький, 2015. – 204 с. // http://univer.km.ua/doc/AVS_u_kriminalnomu_provadzhenni.pdf.

15. Альтернативні способи вирішення цивільних спорів за законодавством України : навчальний посібник / Верба-Сидор О. Б., Воробель У.Б., Грабар Н.М., Дутко А.О., Юркевич Ю.М.; за ред. канд. юрид. наук, доц. О. Б. ВербиСидор. – Л.: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. – 416 с. // http://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/3835/1/verba-sydor_26-05-21.pdf.

16. Аракелян Р.Ф. Впровадження інституту медіації в кримінальне процесуальне законодавство України: дис ... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Р.Ф. Аракелян. – Ірпінь, 2019. – 331 с. // <http://www.nusta.edu.ua/wp-content/uploads/2016/11/%D0%90%D1%80%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D0%B%D1%8F%D0%BD.pdf>.

17. Біцай А.В. Моделі медіації у світі та перспективи для України / А.В. Біцай // Право і суспільство. – 2013. - № 6. – С. 85–89.

18. Біцай А.В. Організаційно-правові засади участі адвоката в медіації: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.10 / А.В. Біцай; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2015. – 19 с.

19. Вілкінсон М. Секрети фасилітації. Smart-посібник із результативної роботи в групі / Майкл Вілкінсон; [пер. з англ. Я. Машико]. – Х.: Фабула: Ранок, 2023. – 511 с.

20. Вступ до альтернативного вирішення спорів: навч. посіб. / Г.В. Анікіна, Ю.В. Білоусов, Н.Л. Бондаренко-Зелінська [та ін.]; під ред. У.Хелльманна, Н. Л. Бондаренко-Зелінської. – Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2017. – 234 с.

21. Гаврилюк Р., Пацурківський П. Правосуддя та медіація як конкурентні взаємодоповнюючі системи вирішення конфліктів (спорів) у

суспільстві / Р. Гаврилук, П. Пацурківський // Право України. – 2022. - № 2. – С. 143-160.

22. Грень Н.М. Реалізація права людини на справедливий суд шляхом процедури присудової медіації: теоретико-правове дослідження: дис. ... канд. юрид. наук / Н.М. Грень. – Л., 2016. – 250 с.

23. Гриб А.М., Михайлов О.М. Становлення та розвиток інституту примирення на українських землях (IX ст. — 1917 р.): монографія / А.М. Гриб, О.М. Михайлов. – Одеса: Фенікс, 2018. – 202 с.

24. Закон Республики Казахстан «О медиации» от 28.01.2011 № 401–IV // http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=30927376.

25. Землянська В.В. Відновне правосуддя в кримінальному процесі України / В.В. Землянська. – К.: Видавець Захаренко В.О., 2008. – 200 с.

26. Йосипенко С.Т. Принципи медіації у приватно-правових відносинах / С.Т. Йосипенко // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2015. - № 35. – С.130–133.

27. Кармаза О. Медіація та переговори як альтернативні способи вирішення спорів / О. Кармаза // Підприємництво, господарство і право. – 2020. - № 5. – С. 13 – 18.

28. Коваленко І., Поєдинок В. Медіація в корпоративних спорах / І.Коваленко, В. Поєдинок // Право України. – 2021. - № 6.

29. Козирєва В.П., Гаврилішин А.П. Процедури примирення при вирішенні господарських спорів / В.П. Козирєва, А.П. Гаврилішин // Юридичний вісник. – 2015. - № 3 (36). – С. 129 – 133.

30. Крисюк Ю.П. Медіація як позасудовий спосіб вирішення спорів: історія впровадження в зарубіжних країнах і перспективи для України / Ю.П. Крисюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. – 2016. – Вип. 38 (2). – С. 154–157.

31. Леко Б.А. Медіація: підруч. для вищ. навч. закл. / Б.А. Леко. - 2-ге вид., допов. - Чернівці: Книги - ХХІ, 2014. - 518 с.

32. Любченко Я.П. Альтернативні способи вирішення правових спорів: теоретико-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Я.П. Любченко; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2018. – 20 с.

33. Мазаракі Н. Сінгапурська конвенція: теоретико-правовий аналіз / Н.Мазаракі // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2019. - № 1. – С.26 – 34 // [http://zt.knute.edu.ua/files/2019/01\(102\)/5.pdf](http://zt.knute.edu.ua/files/2019/01(102)/5.pdf).

34. Мазаракі Н.А. Теоретико-правові засади запровадження медіації в Україні: дис. ... докт.юрид. наук: 12.00.01 / Н.А. Мазаракі. – К., 2019. – 484 с.

35. Медіація у професійній діяльності юриста: підручник / авт.кол.: Т.Білик, Р.Гаврилук, І.Городиський [та ін.]; за ред. Н.Крестовської, Л.Романадзе. – Одеса, 2019 // <http://namu.com.ua/ua/downloads/-pidrychnik-dlyauristov/pidrychnik%20z%20mediacii.pdf>.

36. Можайкіна О.С. Поняття та зміст основних принципів медіації в цивільно-правових відносинах / О.С. Можайкіна // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2017. - № 5. – С. 55–58.

37. Насилина Н. Судове примирення сторін: новела цивільного процесуального законодавства України / Н. Насилина // Право України. - 2017. - № 8. - С. 27-32.
38. Неюрисдикційні форми захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання: монографія / Н. В. Ільків, М. С. Долинська та ін.; за заг. ред. д. ю. н. М. С. Долинської. – Л.: ТОВ «Галицька видавнича спілка», 2020. – 174 с. // http://nbuviar.gov.ua/images/nak_mon_partneriv/Neiurysdyktsiini%20formy%20zakhystu%20prav%20ta%20interesiv%20subiektiv%20hospodariuvannia.pdf.
39. Німак М.О. Перспективи проведення медіації нотаріусом в умовах сьогодення / М.О. Німак // Юридичний науковий електронний журнал. – 2020. - № 5. – С. 66-68.
40. Огляд світового досвіду запровадження інституту медіації в податковій правовідносини / за заг. ред. І.І. Подік. – Хмельницький: ФОП Мельник А.А., 2019. – 58 с.
41. Огречук Г.О. Правове регулювання застосування медіації при вирішенні цивільно-правових спорів: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Г.О. Огречук; Нац. акад. внутр. справ. – К., 2016. – 213 с.
42. Поліщук М.Я. Моделі медіації: порівняльно-правовий аналіз досвіду зарубіжних країн / М.Я. Поліщук // Судова та слідча практика в Україні. – 2016. – Вип. 2. – С. 52–56.
43. Поліщук М.Я. Становлення медіації як альтернативного способу вирішення спорів: досвід Польщі / М.Я. Поліщук // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Право. – 2013. – Вип. 23. Ч. 1. Т. 1. – С. 255–258.
44. Потьомкіна Ю. Сінгапурська конвенція: 7 місяців потому / Ю.Потьомкіна // Юридична газета. – 2020. – 14 травня // <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/singapurska-konvenciya-7-misyaciv-potomu.html>.
45. Про медіацію, або як швидко вирішити конфлікт, не звертаючись до суду. Український Центр Медіації при Києво-Могилянській Бізнес Школі. – 124с. // https://www.asterslaw.com/content/news/files/mediation_book_asters_ucm_1631802381_ua.pdf?fbclid=IwAR2yG5cnsPEDVNFBLJS83hIW4UhNkzHLW6x3r27gQJ0c0oUHgySJ-CIZrM.
46. Спектор О.М. Альтернативні способи вирішення цивільно-правових спорів: світовий досвід та перспективи застосування у правовій системі України / О.М. Спектор. – К. : Фенікс, 2013. – 159 с.
47. Теория и практика медиации (посредничества) в экономической сфере / И. А. Бельская [и др.]; под ред. У. Хелльманна [и др.]. – Хмельницький: Хмельницький університет управління и права, 2015. – 231 с.
48. Ханік-Посполитак Р. Європейські принципи створення та діяльності інститутів альтернативних способів вирішення спорів / Р. Ханік-Посполитак // Юридичний журнал. - 2016. - № 7-8 (145-146). – С. 73 – 76.
49. Хрімлі О. Примирні процедури як форма захисту прав інвесторів у сфері господарювання / О. Хрімлі // Підприємництво, господарство і право. – 2016. - № 12 (250). – С. 100- 104.

50. Шинкар Т.І. Зарубіжний досвід правового забезпечення медіації та можливість його використання в Україні / Т.І. Шинкар // Наше право. – 2016. - № 2. – С. 54–58 // http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2016_2_11.

51. Юлдашев С.О. Теоретико-правові засади застосування альтернативних методів захисту прав та законних інтересів суб'єктів господарювання: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.04 / С.О. Юлдашев; Нац. акад. прав. наук України, НДІ приват. права і підприємництва ім. Ф.Г. Бурчака. – К., 2014.

52. Явор О.А. Закономірності розвитку сімейної медіації в зарубіжних країнах та на Україні / О.А. Явор // Аналітично-порівняльне правознавство. – 2021. - № 1. – С. 47 – 53.

Тема 5: Третейське судочинство

Питання на самостійне опрацювання:

1. Історія третейського судочинства.
2. Докази в третейському судочинстві.
3. Види рішень третейських судів.
4. Постійно діючі третейські суди в Україні.
5. Регламент МКАС при Торгово-промисловій палаті України.

Теми рефератів та оглядів судової практики:

1. Історія третейського судочинства в Україні.
2. Третейська угода: практика застосування в Україні.
3. Проблемні питання юрисдикції третейських судів щодо розгляду господарських спорів.
4. Проблеми виконання рішень третейських судів.
5. Правовий режим третейської угоди.
6. Тендеції судової практики оскарження рішень третейського суду.
7. Видача наказу на примусове виконання рішення третейського суду: актуальна судова практика.
8. Перспективи вдосконалення законодавства про третейське судочинство.

Список рекомендованої літератури:

1. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 р. в редакції від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII // Відомості Верховної Ради України. - 2017. - № 48. - Ст. 436.
2. Цивільний процесуальний кодекс від 18 березня 2004 р. в редакції Закону України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII // Відомості Верховної Ради України. - 2017. - № 48. - Ст. 436.

3. Закон України «Про третейські суди» від 11 травня 2004 р. // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1701-15>.

4. Огляд судової практики Верховного Суду щодо оскарження рішень третейського суду (2018-2019 роки) // https://donetskcci.com/files/pagestatic/ogljad_rishen_tret.pdf.

5. Огляд практики розгляду Верховним Судом справ про оскарження рішень третейських судів та видачу наказів на примусове виконання рішень третейських судів, утворених відповідно до Закону України "Про третейські суди", якщо такі рішення ухвалено у спорах, віднесених до юрисдикції господарських судів. Рішення, внесені до ЄДРСР, за грудень 2021 року – травень 2022 року / Упоряд. управління забезпечення роботи судової палати для розгляду справ про банкрутство. – К., 2022. – 30 с. // https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/sud_p_ract/Oglyad_tret_sud_2021_2022.pdf.

6. Огляд практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду у справах щодо оскарження рішень третейських судів та надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів за 2018-2022 рр. // https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/sud_p_ract/Oglyad_KCS_tret_sud.pdf.

7. Узагальнення практики застосування судами Закону України «Про третейські суди» від 11 лютого 2009 р. // http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/n_005700-09.

8. Альтернативне вирішення цивільно-правових спорів: підручник / за ред. Н. Ю. Голубєвої. – О.: Фенікс, 2021.

9. Альтернативні способи вирішення спорів: навч. посіб. / М. Я. Білак, Ю. Д. Притика, О. М. Спектор, М. М. Хоменко; за заг. ред. Ю.Д. Притики. – Х.: Право, 2019.

10. Альтернативні способи вирішення цивільних спорів за законодавством України: навчальний посібник / Верба-Сидор О. Б., Воробель У. Б., Грабар Н. М., Дутко А. О., Юркевич Ю. М.; за ред. канд. юрид. наук, доц. О. Б. Верби-Сидор. – Л.: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. – 416с.

11. Бут І.О. Розгляд цивільно-правових спорів третейськими судами в Україні: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / І.О. Бут. – Одеса, 2016. – 229 с.

12. Вступ до альтернативного вирішення спорів: навч. посіб. / Г.В. Анікіна, Ю.В. Білоусов, Н.Л. Бондаренко-Зелінська [та ін.]; під ред. У. Хелльманна, Н.Л. Бондаренко-Зелінської. – Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2017.

13. Козирєва В.П., Гаврилішин А.П. Законодавство України про третейські суди: основні закономірності та перспективи розвитку / В.П. Козирєва, А.П. Гаврилішин // Повітряне та космічне право: Юридичний вісник. – 2016. – Том 1. № 38. – С. 134–138.

14. Котвяковський Ю.О. До питання про підстави оскарження рішення третейського суду / Ю.О. Котвяковський // Право і суспільство. – 2017. - № 5, ч.2. – С. 64-68.

15. Любченко Я.П. Альтернативні способи вирішення правових спорів: теоретико-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Я.П. Любченко; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2018. – 20 с.

16. Неюрисдикційні форми захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання: монографія / Н. В. Ільків, М. С. Долинська та ін.; за заг. ред. д. ю. н. М. С. Долинської. – Л.: ТОВ «Галицька видавнича спілка», 2020. – 174 с.

17. Переверзев І.О. Третейське судочинство у сфері господарської діяльності: проблеми застосування та шляхи вирішення / І.О. Переверзев // Форум права. – 2017. - № 5. – С. 298–304

18. Побірченко І.Г. Проблеми становлення і розвитку третейських судів в Україні / І.Г. Побірченко // Реферативний огляд чинного законодавства України / [ред. В.В. Цветков]. - К.: Салком, 2000. - С. 131-142.

19. Притика Ю.Д. Проблеми захисту цивільних прав та інтересів у третейському суді: монографія. – К.: Ін Юре, 2006. – 636 с.

20. Шепель Т.П., Чагін С.М., Колотило М.М., Болтушкіна О.В., Мустафаєва М.Д., Харченко Н.М. Третейські суди в Україні: стан розвитку, статистика, практика та перспективи. – К., 2018. – 52 с.

21. Юлдашев С.О. Правове регулювання третейського розгляду господарських спорів: автореф. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.04 / С.О. Юлдашев; НАН України. Ін-т екон.- прав. дослідж. – Донецьк, 2006. – 18 с.

Тема 6: Міжнародний комерційний арбітраж. Особливості вирішення колективних трудових спорів

Питання на самостійне опрацювання:

1. Рішення ЄСПЛ у справі «Компанія «Регент» проти України».
2. Доказування у міжнародному комерційному арбітражі.
3. Забезпечувальні заходи в міжнародному комерційному арбітражі.
4. Правова природа визнання арбітражного рішення.
5. Європейська конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж: основні правила.
6. Поняття фінансування вирішення судової та арбітражної справи інвестиційними фондами.
7. Досудове вирішення індивідуальних трудових спорів.
8. Трудова медіація: реалії та перспективи.

Теми рефератів та оглядів судової практики:

1. Застереження про публічний порядок як умова арбітражної угоди.
2. Генеза застереження про публічний порядок.
3. Онлайн-арбітраж: поняття, перспективи впровадження.
4. Участь Національної служби посередництва і примирення в примирних процедурах вирішення трудових спорів.

5. Міжнародні стандарти примирних процедур вирішення трудових спорів.
6. Правовий статус арбітра міжнародного комерційного арбітражу.
7. Суперечність арбітражного рішення публічному порядку України як підстава для відмови у наданні дозволу на його виконання.
8. Визнання та виконання арбітражних рішень: зарубіжний досвід.
9. Перспективи розвитку правового регулювання міжнародного комерційного арбітражу в Україні.
10. Перспективи розвитку примирних процедур з урегулювання індивідуальних і колективних трудових спорів в Україні.
11. Проблеми визнання та виконання іноземних арбітражних рішень у контексті актуальної судової практики.
12. Правове регулювання і діяльність Спортивного арбітражного суду.

Список рекомендованої літератури:

1. Рекомендація Міжнародної організації праці «Щодо добровільного примирення та арбітражу» від 26 вересня 1951 р. № 92 // http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/993_232.
2. Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень від 10 червня 1958 р. // Офіційний вісник України. – 2004. - № 45. – Ст. 3004.
3. Європейська конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж від 21 квітня 1961 р. // https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_069#Text.
4. Арбітражний регламент ЮНСІТРАЛ від 15 грудня 1976 р. (переглянутий у 2010 році) // <https://docs.pca-cpa.org/2015/11/arb-rules-revised-r1.pdf>.
5. Модельний (Типовий) закон ЮНСІТРАЛ про міжнародний торговельний арбітраж від 21 червня 1985 р. // http://www.uncitral.org/pdf/russian/texts/arbitration/ml-arb/07-87000_Ebook.pdf.
6. Кодекс законів про працю України від 10 грудня 1971 р. // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text>.
7. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 р. в редакції від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII // Відомості Верховної Ради України. - 2017. - № 48. - Ст. 436.
8. Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж» від 24 лютого 1994 р. // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4002-12>.
9. Закон України «Про порядок вирішення колективних трудових спорів (конфліктів)» від 3 березня 1998 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. - № 34. – Ст. 227.
10. Цивільний процесуальний кодекс від 18 березня 2004 р. в редакції Закону України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII // Відомості Верховної Ради України. - 2017. - № 48. - Ст. 436.
11. Закон України «Про третейські суди» від 11 травня 2004 р. // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1701-15>.

12. Закон України «Про медіацію» від 16 листопада 2021 р. // Відомості Верховної Ради. – 2022. - № 7. – Ст. 51.

13. Рекомендації Міжнародної ради з комерційного арбітражу щодо тлумачення Нью-Йоркської конвенції 1958 року // https://www.arbitrationicca.org/media/12/78086121165466/judges_guide_nyc_english_2018_reprint.pdf.

14. Регламент МКАС при ТПП України, затверджений рішенням Президії Торгово-промислової палати України від 01.01.2018 // <https://icas.org.ua/wp-content/uploads/Reglament-ISAS-pry-TPP-Ukrayiny.pdf>.

15. Постанова Пленуму Верховного суду України «Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України» від 24 грудня 1999 р. № 12 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-99#Text>.

16. Лист ВССЦКС «Узагальнення про практику розгляду судами справ про оспорювання рішень Міжнародного комерційного арбітражного суду України при Торгово-промисловій палаті України та про визнання та виконання рішень міжнародних та іноземних арбітражів» від 1 вересня 2015р. // <http://consultant.parus.ua/?doc=09YUK0B11A>.

17. Огляд практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду у справах щодо надання дозволу на виконання рішень міжнародних комерційних арбітражних судів та їх оспорювання / Упоряд.: канд. юрид. наук Д. Д. Луспеник, канд. юрид. наук Ю. В. Черняк; відпов. за вип.: д-р юрид. наук М.М. Шумило. – К., 2019. – Вип. 2. – 33 с. // https://icas.org.ua/wp-content/uploads/Oglyad_ICAS.pdf.

18. Альтернативне вирішення цивільно-правових спорів: підручник / за ред. Н. Ю. Голубєвої. – О.: Фенікс, 2021.

19. Альтернативні способи вирішення спорів: навч. посіб. / М. Я. Білак, Ю. Д. Притика, О. М. Спектор, М. М. Хоменко; за заг. ред. Ю.Д. Притики. - Х.: Право, 2019.

20. Альтернативні способи вирішення цивільних спорів за законодавством України: навчальний посібник / Верба-Сидор О. Б., Воробель У. Б., Грабар Н. М., Дутко А. О., Юркевич Ю. М.; за ред. канд. юрид. наук, доц. О. Б. Верби-Сидор. – Л.: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. – 416с.

21. Белоусов П. Виконуваність арбітражної угоди / П. Белоусов // Юридична газета. – 2019. – 17 вересня. // <https://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodniy-arbitrazh-ta-adr/vikonuvanist-arbitrazhnoyi-ugodi.html>.

22. Беяневич О., Подцерковний О. Чи залишатиметься Україна дружньою до арбітражу юрисдикцією? (01.06.2023) / О. Беяневич, О. Подцерковний // <https://sud.ua/uk/news/blog/272012-chi-zalishatimetsya-ukrayina-druzhnoyu-do-arbitrazhu-yurisdiktsiyeyu>.

23. Боярський Є.Д. Умови застосування застереження про публічний порядок в Україні та державах світу / Є.Д. Боярський // Університетські наукові записки. – 2013. - № 3 (47). – С. 204-209.

24. Волощук О.Т., Гетманцев М.О. Арбітражна угода («*clausula arbitriosa*») в міжнародному комерційному арбітражі: поняття, види та зміст / О.Т. Волощук, М.О. Гетманцев // Нью-Йоркська конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень: 60-річна історія успіху. Збірник доповідей і статей до V Міжнародних арбітражних читань пам'яті академіка І. Г. Побірченка. – К.: 2019. – 184 с. – С. 32-39.

25. Волощук О.Т., Гетманцев М.О. Правовий статус арбітра міжнародного комерційного арбітражу: монографія / за заг. ред. док. юрид. наук, проф., акад. НАПрН України О. Д. Крупчана. – К., 2020. – 170 с .

26. Вронов К.М. Принцип «компетенції-компетенції» в міжнародному комерційному арбітражі: дис... канд. юрид. наук / К.М. Вронов; Харків. нац. ун-т імені В.Н. Каразіна. - Х., 2018. – 207 с.

27. Вступ до альтернативного вирішення спорів: навч. посіб. / Г. В. Анікіна, Ю. В. Білоусов, Н. Л. Бондаренко-Зелінська [та ін.] ; під ред. У. Хелльманна, Н. Л. Бондаренко-Зелінської. – Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2017.

28. Гончаренко О.М. Міжнародний комерційний арбітраж: навч. посіб. – Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2014. – 203 с.

29. Дараганова Н.В. Особливості розгляду індивідуальних трудових спорів у комісії по трудових спорах / Н.В. Дараганова // Юридична наука. – 2012. - № 1. – С. 66 – 73.

30. Дейнека В.М. Примирні процедури вирішення трудових спорів: дис... канд. юрид. наук (12.00.05) / В.М. Дейнека; Нац. ун-т «Одеська юридична академія». – О., 2015. – 200 с.

31. Деревянко Б.В. Про уточнення арбітрабельності предмета спору, сфери застосування спеціального Закону та юрисдикції Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України / Б.В. Деревянко. – Правовий тиждень. – 2021. – 25 червня // <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=124977>.

32. Залізко О.М. Вирішення спорів, що виникають з міжнародних приватних спортивних відносин, Спортивним арбітражним судом: дис.... канд. юрид. наук.: 12.00.03 / О.М. Залізко; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2018.

33. Ємець І. Регіональний міжнародний публічний порядок і зміст «застереження про публічний порядок» в договорах про правову допомогу у цивільних справах / І. Ємець // *Evropsky politicky a pravni diskurz*. – 2015. – Vol. 2, Iss. 4. – С. 116–121.

34. Коваленко І. Поняття та види арбітрабельності в теорії міжнародного комерційного арбітражу / Коваленко І. // Підприємництво, господарство і право. – 2017. – № 1.

35. Комаров В.В. Визнання та виконання рішень іноземних судів та міжнародних комерційних арбітражів / В.В. Комаров. – Х.: Видавництво «Право», 2020. – 663 с.

36. Коч О.В. Визнання та примусове виконання рішень іноземних арбітражів в Україні: деякі проблемні питання / О.В. Коч // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. – 2015. - № 3. – С. 65-72

37. Кравцов С.О. Міжнародний комерційний арбітраж та національні суди: автореф. дис... канд. юрид. наук (12.00.03) / С.О. Кравцов; Нац. ун-т «Юрид. акад. імені Ярослава Мудрого». – Х., 2012.

38. Крупчан О. Нью-Йоркська конвенція ООН 1958 року і генеза застереження про публічний порядок / О. Крупчан // Нью-Йоркська конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень: 60-річна історія успіху. Збірник доповідей і статей до V Міжнародних арбітражних читань пам'яті академіка І. Г. Побірченка. – К.: 2019. – 184 с. – С. 9 - 19.

39. Любченко Я.П. Альтернативні способи вирішення правових спорів: теоретико-правовий аспект: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Я.П. Любченко; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2018. – 20 с.

40. Мальський М.М. Арбітражна угода: теоретичні та практичні аспекти: Монографія / М.М. Мальський. – Л.: Літопис, 2013. – 374 с.

41. Мальський М.М. Публічний порядок у транснаціональному виконавчому процесі / М.М. Мальський // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки. – 2015. - № 827. – С. 79-84.

42. Международный коммерческий арбитраж: вызовы современности. Сборник статей и докладов. К 25-летию деятельности МКАС при ТПП Украины и развития международного коммерческого арбитража в Украине. – К., 2017. – 256 с.

43. Міжнародний комерційний арбітраж / Білоусов Ю. В., Конащук В.М., Коссак В. М. та ін.; під ред. У. Гелльманна, В. М. Коссака. – Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2015. – 204 с.

44. Мінченко Д.А. Передумови виникнення та умови реалізації права на визнання та виконання рішень іноземних судів та арбітражу / Д.А. Мінченко // Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. – 2016. - № 5. – С. 76–81.

45. Мисишин А.В. Визнання і виконання рішень іноземних юрисдикційних органів в умовах євроінтеграції України в Європейський Союз: дис. ... д.філософ: 081 – Право / А.В. Мисишин. – Л.: ЛНУ імені Івана Франка, 2021. – 228 с.

46. Навроцька Ю.В. Публічний порядок як юридична категорія в національній і зарубіжних правових системах / Ю.В. Навроцька // Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «ПРАВО». – 2018. – Вип. 25. – С. 181.

47. Неюрисдикційні форми захисту прав та інтересів суб'єктів господарювання: монографія / Н.В. Ільків, М.С. Долинська та ін.; за заг. ред. д.ю.н. М.С. Долинської. – Л.: ТОВ «Галицька видавнича спілка», 2020. – 174с.

48. Новіков Д.О., Лук'янчиков О.М., Жукова А.І. Індивідуальні трудові спори у питаннях і відповідях: навч. посібник. / Д.О. Новіков, О.М. Лук'янчиков, А.І. Жукова. – Х.: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2019. – 136 с. //

<https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7e827863-059f-48d8-ae7b-9ac237cfa156/content>.

49. Нью-Йоркська конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень: 60-річна історія успіху. Збірник доповідей і статей до V Міжнародних арбітражних читань пам'яті академіка І. Г. Побірченка. – К.: 2019. – 184 с. // <https://icac.org.ua/wp-content/uploads/V-Mizhнародni-arbitrazhni-chytannya-pam-yati-akademika-I.-G.-Pobirchenka.-Zbirnyk-dopovidej-i-statej.pdf>.

50. Перепелинська О.С. Які спори (не) можна передавати на вирішення міжнародного арбітражу за законодавством України / О.С. Перепелинська // *Integrites*. – 2017 // <https://www.integrites.com/uk/publications/yaki-spori-ne-mozhnaperedavati-na-virishennya-mizhnarodnogo-arbitrazhu-za-zakonodavstvom-ukraini>.

51. Пільков К.М. Теорія і практика доказування у міжнародному комерційному арбітражі: Монографія / К.М. Пільков. – К.: Освіта України, 2016. – 240 с.

52. Притика Ю.Д. Міжнародний комерційний арбітраж: Питання теорії та практики: Монографія / Ю.Д. Притика. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2005. – 516 с.

53. Прусенко Г.Є. Поняття та види забезпечувальних заходів в міжнародному комерційному арбітражі / Г.Є. Прусенко // *Юридичний вісник*. – 2014. - № 2. – С. 296-300 // http://nbuv.gov.ua/UJRN/urid_2014_2_53.

54. Селівон М. Розвиток міжнародного комерційного арбітражу як необхідна складова успішності судової реформи в Україні / М. Селівон // *Право України*. – 2016. - № 7. – С. 44-55.

55. Теплюк С.М. Застереження про публічний порядок як підстава для відмови у визнанні і виконанні іноземних арбітражних рішень: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / С.М. Теплюк; Нац. акад. наук України, Ін-т д-ви і права імені В.М. Корецького. – К., 2018. – 206 с.

56. Ятченко Є.О. Окремі аспекти приведення до виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу в Україні / Є.О. Ятченко // *Держава і право*. – 2016. – Вип. 72. – С. 307-317 // https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/2687/1/20161024_506.pdf/.

57. Яремко В. Інвестиції у спори – перспективи українського ринку. Як працюють іноземні фонди, що фінансують вирішення спорів, та чому вони не інвестують в українські судові справи / В. Яремко // *Економічна правда*. – 2020. – 13 жовтня // <https://www.epravda.com.ua/columns/2020/10/13/666211/>.

Тема 7: Актуальні питання судового доказування.

Окремі проблеми процесуального права

Питання на самостійне опрацювання:

1. Поняття стандарту доказування.
2. Проведення судових проваджень у режимі відеоконференції: керівні роз'яснення європейських інституцій.

3. Поняття ефективного способу захисту прав та інтересів.
4. Способи захисту прав в адміністративному, цивільному та господарському судочинстві.
5. Питання захисту публічних інтересів у суді.
6. Превентивний судовий захист прав та інтересів.
7. Можливість та межі застосування процесуальної аналогії в адміністративному, цивільному та господарському судочинстві.

Теми рефератів та оглядів судової практики:

1. Особливості стандарту доказування в господарському судочинстві.
2. Особливості стандарту доказування в цивільному судочинстві.
3. Особливості стандарту доказування в адміністративному судочинстві.
4. Особливості доказування в судових справах про захист прав інтелектуальної власності.
5. Досудове врегулювання спорів у цивільному й господарському судочинстві: правове регулювання і судова практика.
6. Досудове врегулювання спорів в адміністративному судочинстві: правове регулювання і судова практика.
7. Діджиталізація судочинства і доступ до суду.
8. Забезпечення показань свідків в українському судочинстві: актуальна судова практика.
9. Належні способи захисту права власності в актуальній судовій практиці.
10. Визнання недійсними актів органів державної влади та органів місцевого самоврядування в господарському судочинстві: актуальний стан судової практики.
11. Проблеми способів судового захисту прав у спорах з органами державної влади і місцевого самоврядування в господарському й адміністративному судочинстві.
12. Способи судового захисту порушених прав у сфері містобудування.
13. Способи судового захисту прав та інтересів у корпоративних правовідносинах.
14. Належні способи захисту прав позивачів у господарських договірних спорах.
15. Поняття ефективного способу захисту прав та інтересів: тлумачення касаційною інстанцією в цивільному, господарському та адміністративному судочинстві.
16. Установлення, зміна й припинення господарських правовідносин як спосіб захисту прав у господарському судочинстві.
17. Визнання наявності або відсутності прав як спосіб захисту прав у цивільному й господарському процесу.
18. Вихід адміністративного суду за межі позовних вимог: судова практика.

19. Вирішення судових спорів онлайн: перспективи запровадження в Україні.

20. Судовий захист прав та законних інтересів громадян громадськими об'єднаннями: актуальна судова практика.

21. Судовий захист публічних інтересів: актуальні питання судової практики.

22. Процесуальні проблеми захисту публічних інтересів у сфері містобудування.

23. Судовий спосіб боротьби із самовільною забудовою в контексті містобудівної реформи.

24. Позитивний досвід доступу громадськості до правосуддя у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Список рекомендованої літератури:

1. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 р. в редакції від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII // Відомості Верховної Ради України. - 2017. - № 48. - Ст. 436.

2. Цивільний процесуальний кодекс від 18 березня 2004 р. в редакції Закону України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII // Відомості Верховної Ради України. - 2017. - № 48. - Ст. 436.

3. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. в редакції Закону України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII // Відомості Верховної Ради України. - 2017. - № 48. - Ст. 436.

4. Закон України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» від 5 липня 2012 р. // Відомості Верховної Ради. – 2013. - № 27. - Ст. 282.

5. Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання» від 11 листопада 2014 р. № 1886/5 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-14>.

6. Положення про автоматизовану систему документообігу суду, затверджене рішенням Ради суддів України від 02.04.2015 № 25, погоджене наказом ДСА України 02.04.2015 № 45 // <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0025414-15#Text>.

7. Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, затверджене рішенням Вищої ради правосуддя від 17 серпня 2021 р. № 1845/0/15-21 // <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0155750-12#Text>.

8. Дайджест судової практики Верховного Суду у справах, що виникають із корпоративних відносин (2018–2019 рр.) // https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Dajest_korporat_vidnosunu_1.pdf.

9. Огляд за результатами вивчення судової практики розгляду господарськими судами справ щодо корпоративних спорів, корпоративних прав та цінних паперів (2018 рік) // https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Oglyad_korpor_spori.pdf.

10. Огляд практики КГС ВС щодо забезпечення позову у корпоративних спорах за період з 01.01.2021 по 01.06.2022 // https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/2022_08_10_Oglyad_KGS.pdf.

11. Огляд правових позицій КГС ВС щодо застосування належних та ефективних способів захисту корпоративних прав за період з 01.01.2021 по 01.06.2022 // https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/2022_08_09_KGS.pdf.

12. Правові висновки палат Верховного Суду щодо вирішення корпоративних спорів та захисту корпоративних прав у 2022 році // https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Prav_vusn_vur_korp_sporiv2022.pdf.

13. Огляд правових позицій КГС ВС у спорах, що виникають з правочинів щодо акцій, часток, паїв, інших корпоративних прав у юридичній особі (01.01.2021–01.06.2022) // https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/sud_pract/Oglyad_KGS_akcii_chastku_paji.pdf.

14. Огляд ключових правових позицій Верховного Суду у вирішенні корпоративних спорів та спорів щодо цінних паперів у 2022 році // [https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_KGS_2023_02_10%20\(1\).pdf](https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/Oglyad_KGS_2023_02_10%20(1).pdf).

15. Постанова ВП ВС від 12 лютого 2019 р. у справі № 826/7380/15 // <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80427413>.

16. Electronic evidence in civil and administrative proceedings. Guidelines adopted by the Committee of Ministers of the Council of Europe on 30 January 2019 and explanatory memorandum // <https://rm.coe.int/guidelines-on-electronic-evidence-and-explanatory-memorandum/1680968ab5>.

17. Керівні принципи Комітету Міністрів Ради Європи щодо механізмів онлайн вирішення спорів у цивільному та адміністративному судочинстві – Пояснювальна записка. Європейський комітет із питань правового співробітництва (CDCJ) 1407 зустріч, 16 червня 2021 р. // <https://rm.coe.int/explanatory-memorandum-uk-2781-5534-0037-2/1680a53deb>.

18. Guidelines on videoconferencing in judicial proceedings «Проведення судових проваджень у режимі відео конференції». Керівні принципи, ухвалені Європейською комісією з питань ефективності правосуддя (CEPEJ) на 36-му пленарному засіданні (червень 2021 р.) // https://rm.coe.int/cepej-2021-4-guidelines-videoconference-en/1680a2c2f4?fbclid=IwAR2GdINz4_ROi_3tQRYiLIUKexnvlN8CwUXYCAguQR9zsZ-wV9f0xYb04Nk.

19. Practical Guidelines For Remote Judging (Практичне керівництво щодо проведення судових проваджень у режимі відеоконференції в Центральній та Східній Європі, Інститут CEELI) // https://ceeliinstitute.org/practical-guidelines-for-remote-judging/?fbclid=IwAR1h25PwuF-0EbDhVE-Dcb_stTD4qdKt5s2N-caZ5nyCYsNLSwwPDX0IHbM.

20. Апанасенко К.І. До питання про превентивний судовий захист прав та інтересів / К.І. Апанасенко // Наукові читання імені Г.В. Пронської: Збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції / За заг. ред.: В.В. Поєдинок, С.Я. Вавженчука. – К.: Талком. 2021. – С. 11-16.

21. Апанасенко К.І. Дозвільні правовідносини у сфері господарювання: проблеми теорії і практики / К.І. Апанасенко. – К.: ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В.К. Макутова Національної академії наук України», 2020. – 430 с. – С. 258 – 266.

22. Апанасенко К.І. Захист у суді прав та інтересів осіб у сфері містобудування громадськими об'єднаннями: постановка проблеми / К.І. Апанасенко // Економіка та право. – 2021. - № 4 (63). – С. 56-67.

23. Апанасенко К.І. Процесуальні особливості розгляду справ про захист права інтелектуальної власності / К.І. Апанасенко // Роль і місце інформаційного права і права інтелектуальної власності в сучасних умовах. Креативні індустрії: ел. зб. матеріалів III Всеукр. наук.- практи. конф., м. Київ, 11 листоп. 2021 р. / редкол.: О.Ф. Дорошенко, В.Г. Пилипчук та ін.; НДІ інтел. власн. НАПрН України, Навч.-наук. інст. права КНУ ім. Т. Шевченка. – К., 2021. – С. 18-25.

24. Апанасенко К.І. Судові рішення в механізмі захисту публічних інтересів у сфері містобудування: окремі аспекти у світлі законодавчих змін / К.І. Апанасенко // Актуальні питання теорії та практики в галузі права, освіти, соціально-гуманітарних та поведінкових наук в умовах воєнного стану: матеріали міжнар. наук.-практик. конф. (м. Чернігів, 25–26 квітня 2023р.): у двох томах. Том 1 / голов. ред. В. Ф. Пузирний; Академія Державної пенітенціарної служби. – Чернігів: Академія ДПтС, 2023. – 448 с. – С. 17 – 22.

25. Апанасенко К.І. Щодо підстав припинення господарських прав у сфері містобудування за рішенням суду / К.І. Апанасенко // Авіація, промисловість, суспільство: матеріали IV Міжнар. наук.-практик. конф. (м. Кременчук, 18 трав. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Кременчуц. льотний коледж., Наук.парк «Наука та безпека». – Кременчук - Харків: ХНУВС, 2023. – 927 с. – С. 547 – 550.

26. Апанасенко К.І. Щодо превентивного захисту публічних інтересів у сфері містобудування / К.І. Апанасенко // Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. – 2022. - № 14 (26). – С. 97-110.

27. Аракелян М. Адвокатура у механізмі надання професійної правничої допомоги (до питання про скасування адвокатської допомоги) / М. Аракелян // Право України. – 2019. - № 12. – С. 113-130.

28. Берестова І.Е. Захист публічних інтересів учасників цивільних відносин: взаємозв'язок цивільного судочинства і конституційного провадження: дис... д-ра юрид. наук: 12.00.02; 12.00.03 / І.Е. Берестова. – К.: НДІ прив. права і підпр-тва ім. акад. Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2019. – 510 с.

29. Берназюк Я.О. Аналіз судової практики в деяких категоріях справ щодо захисту суспільного (публічного) інтересу / Я.О. Берназюк // Вісник ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка. – 2022. – Вип. 1 (97). – С. 159-168.
30. Білоусов Ю. Право на пред'явлення групового позову / Ю. Білоусов // Право України. – 2015. - № 9. – С. 56-62.
31. Бонтлаб В.В. Право на звернення до суду за захистом цивільних прав та інтересів: проблеми й перспективи / В.В. Бонтлаб // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право». – 2015. – Вип. 30 (1).
32. Бортнік О. Г. Особливості рішення суду у справах про захист прав та інтересів невизначеного кола осіб / О. Г. Бортнік, Т. В. Степаненко // Право і безпека. - 2015. - № 2 (57). - С. 154-160.
33. Васильченко Т. Новели інституту доказування у господарському судочинстві / Т. Васильченко // Право України. - 2017. - № 9. - С. 146-153.
34. Гетманцев М.О. Категорія «законний інтерес» у цивільному процесуальному праві / М.О. Гетманцев // Приватне право і підприємництво. – 2016. – Вип. 15. – С. 38 – 42.
35. Губська А.В. Масові чи представницькі позови: конкуренція понять / А.В. Губська // Право і суспільство. – 2015. - № 3, частина 2. – С. 48 – 53.
36. Гулик А.Г. Концентрація доказового матеріалу у цивільній справі – шлях до оптимізації цивільного судочинства / А.Г. Гулик // Право. Людина. Довкілля. – 2020. – Том 11, № 2. – С. 81-89.
37. Дараганова Н.В. Особливості розгляду індивідуальних трудових спорів у комісії по трудових спорах / Н.В. Дараганова // Юридична наука. – 2012. - № 1. – С. 66 – 73.
38. Дем'янова О., Гах Р. Окремі аспекти правового регулювання розкриття доказів за Цивільним процесуальним законодавством / О. Дем'янова, Р. Гах // Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. – 2019. – Вип. 4.
39. Дорошенко Л. Способи захисту прав сторін корпоративного договору: проблемні питання теорії та практики / Л. Дорошенко // Право України. – 2021. - № 6. – С. 97-116.
40. Доступ до правосуддя в галузі охорони довкілля: практичний посібник / Є.А. Алексеева, Г.В. Левіна, О.М. Шуміло та ін.; за заг. ред. О.В. Кравченко; Міжнародна благодійна організація «Екологія–Право–Людина». – Л.: Норма, 2015. – 144 с.
41. Дрогозюк К. Процесуально-правові особливості використання електронних доказів, отриманих із соціальних мереж, у цивільному процесі / К. Дрогозюк // Право України. – 2020. - № 1. – С. 214-229.
42. Дунаєвська С. Дещо інший погляд на афідевіт / С. Дунаєвська // Мала енциклопедія нотаріуса. – 2017. – № 2 (92). – С. 28-32.
43. Захист прав та інтересів учасників майнових відносин: питання теорії і практики: колективна монографія / за заг. ред. д-ра юрид. наук, доцента І.Ф. Коваль. – Вінниця: ТВОРИ, 2020. – 272 с. // file:///C:/Users/Acer/Downloads/9484-

%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0
%D1%82%D1%82%D1%96-18920-1-10-20210215.pdf.

44. Зельдіна О.Р., Хрімлі О.Г. Судовий захист прав суб'єктів підприємництва: теоретичні та практичні аспекти: монографія; НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень / О.Р. Зельдіна, О.Г. Хрімлі. – К.: Юрінком Інтер, 2015. – 176 с. // https://unba.org.ua/assets/uploads/files/Zeldina_Hrimli_Mono.pdf.

45. Єрмолаєва Т.В. Проблеми доступу до правосуддя при захисті екологічних прав / Т.В. Єрмолаєва // Проблеми законності. – 2017. - Вип. 137. – С. 92–100.

46. Інститут адвокатури у національній правовій доктрині (Тема номеру) // Право України. – 2019. - № 12.

47. Каламайко А.Ю. Електронні засоби доказування в цивільному процесі: автореф. дис. канд. юрид. наук. (12.00.03) / А.Ю. Каламайко. – Х., 2016. – 23с.

48. Козак З., Тустановська І. Доступ до правосуддя з питань довілля: посіб. – Л.: Мета, 2002. – 200 с.

49. Козирєва В.П., Хомченко О.В. Показання свідків як засіб доказування в господарському процесі / В. П. Козирєва, О.В. Хомченко // Юридичний вісник. – 2018. - № 4 (49). – С. 151-156.

50. Короєд С.О. Юридична (матеріально-правова) заінтересованість позивача як передумова надання йому судового захисту цивільних прав / С.О. Короєд // Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Серія «Право». – 2018. - № 6 (18). – С. 60 – 64.

51. Короєд С.О., Прут Ю.А. Реалізація превентивного способу захисту права власності в цивільному судочинстві / С.О. Короєд, Ю.А. Прут. – Судова апеляція. – 2017. - № 1 (46). - С. 92-98.

52. Корпоративне право крізь призму судової практики. Монографія за заг. ред. проф. І.В. Спасибо-Фатєєвої. – Х.: «ЕКУС», 2021. – 510 с.

53. Кот О. Превентивні способи захисту права власності у системі захисту прав / О. Кот. - Юридична Україна. - 2016. - № 7-8. - С. 38-45.

54. Кройтор В., Степаненко Т. Судове провадження за масовими позовами: пропозиції з удосконалення українського законодавства у світлі досвіду країн Європейського Союзу / В. Кройтор, Т. Степаненко // Право України. - 2015. - № 9.

55. Кузнєцова Н. Громадянське суспільство і захист порушених прав численних груп у порядку масового позову / Н. Кузнєцова // Право України. - 2015. - № 9.

56. Кухнюк Д. Виключне право адвокатів на представництво в судах: pro et contra / Д. Кухнюк // Адвокат. - 2017. - № 1(174). – С. 33 – 36.

57. Лезін Є. Особливості забезпечення показань свідків у цивільному процесі України / Є. Лезін // Підприємництво, господарство і право. – 2018. - № 2. – С. 24-34.

58. Мазаракі Н.А. Вирішення спорів онлайн: світовий досвід та перспективи впровадження в Україні / Н.А. Мазаракі // Науковий юридичний журнал. – 2017. - № 3. – С. 7 – 11.

59. Майданик Р. Впровадження масового позову в право України: поняття, модель і сфера застосування / Р. Майданик // Право України. – 2015. - № 9. – С. 49-55.

60. Миколаєць В.А. Груповий позов у цивільному процесі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / В. А. Миколаєць; Нац. акад. внутр. справ. – К., 2014. - 20 с.

61. Московчук Д. Порівняльний аналіз законодавства України та країн англо-саксонської правової системи щодо подання доказів у цивільному процесі / Д. Московчук // Підприємництво, господарство і право. – 2019. - №4. – С. 55-59.

62. Ніколенко Л.М. Захист прав та інтересів суб'єктів господарювання в умовах реформування законодавства / Л.М. Ніколенко // Економіка та право. – 2017. - № 2. - С. 19-24.

63. Новіков Д.О., Лук'янчиков О.М., Жукова А.І. Індивідуальні трудові спори у питаннях і відповідях: навч. посібник. / Д.О. Новіков, О.М. Лук'янчиков, А.І. Жукова. – Х.: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2019. – 136 с. // <https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/7e827863-059f-48d8-ae7b-9ac237cfa156/content>.

64. Новікова Н.А. Залучення показань свідка у цивільну справу / Н.А. Новікова // Науковий вісник Ужгородського Національного університету. Серія: Право. – 2017. – Т. 1. – Вип. 45. – С. 87-90.

65. Олдак Т.В. Сутність групового позову у цивільному судочинстві / Т.В. Олдак // Право і суспільство. – 2018. - № 1, частина 2. – С. 69 – 74.

66. Онлайн-суди для України: что ЕБРР предлагает внедрить в нашей стране // Судебно-юридическая газета. – 2021. – 29 березня. https://sud.ua/ru/news/publication/197168-onlayn-sudy-dlya-ukrainy-chto-ebrr-predlagaet-vnedrit-v-nashey-strane?fbclid=IwAR2MDqPrBEKAAJ6wUZErwSGA8AqiwF_rdq80fi4IrWEUN7emTugxCJsSeU.

67. Павлова Ю.С. Електронний документ як джерело доказів у цивільному процесі: дис... канд. юрид. наук (12.00.03) / Ю.С. Павлова; Нац. ун-т «Одес. юрид. акад.». – Одеса, 2019 // <file:///C:/Users/Acer/Downloads/%D0%94%D0%B8%D1%81%D0%B5%D1%80%D1%82%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F%20%D0%9F%D0%B0%D0%B2%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0%20%D0%AE.%D0%A1..pdf>.

68. Пацурія Н.Б. Науковий висновок експерта права у галузі права щодо можливості вважати належним та ефективним способом захисту оскарження особою правочину, стороною якого вона не являється, без одночасного пред'явлення вимоги про застосування наслідків недійсності такого правочину (2021 рік) / Н.Б. Пацурія // <https://coordynata.com.ua/naukovij-visnovok-eksperta-u-galuzi-prava>.

69. Петруня В.В. Поняття та система способів захисту прав суб'єктів господарювання: автореф. дис... к.ю.н. (12.00.04); Нац. ун-т «Одеська юридична академія» / В.В. Петруня. – Одеса, 2019. – 23 с.

70. Під час дослідження електронних доказів має відбуватись належна ідентифікація: е-пошта, Telegram, Jira, Gitlab // *Advocat post.* – 2022. – 9 вересня // <https://advokatpost.com/pid-chas-doslidzhennia-elektronnykh-dokaziv-maie-vidbuvatys-nalezhna-identyfikatsiia-e-poshta-telegram-jira-gitlab/>.

71. Підлубна Т.М. Право на захист цивільних прав та інтересів: дис. канд. юрид. наук: 12.00.03 / Т.М. Підлубна; Ін-т д-ви і права ім. В. М. Корецького НАН України. – К., 2009. – 209 с.

72. Полюк Ю.І. Деякі зміни цивільного процесуального законодавства щодо реалізації права на звернення до суду за захистом: порівняльно-правовий аспект / Ю.І. Полюк // *Форум права.* – 2018. - № 2. – С. 98–108.

73. Права людини та охорона довкілля: навчальна програма дистанційного курсу для тренерів (суддів-викладачів) / С.В. Шутяк, Є.А. Алексеева, І.А. Войтюк; за заг. ред. О.В. Кравченко. – Л.: Вид-во «Компанія «Манускрипт»», 2018. – 112 с.

74. Приватно-правові механізми здійснення та захисту суб'єктивних прав фізичних та юридичних осіб: колективна монографія / В.Л. Яроцький, В.І. Борисова, І.В. Спасибо-Фатеева, І.В. Жилінкова та ін.; за наук. ред. проф. В.Л. Яроцького. – Х.: Юрайт, 2013. – 272 с.

75. Савчук О. Впровадження інституту групових позовів для захисту екологічних прав, порушених щодо невизначеного кола осіб, в Україні як засіб забезпечення європейських стандартів права на судовий захист / О.Савчук, А. Іванова // *Support for entrepreneurship and innovation economy in the EU, Latvia and Ukraine law: II International Intersectoral Conference, 24 May 2019.* – Riga : Baltic International Academy, 2019. – P. 100–104.

76. Сільвестрі Е. Процедура дрібних позовів: міркування та ідеї з Європи й Італії для української реформи / Е. Сільвестрі // *Право України.* - 2017. - № 8. - С. 147-153.

77. Смокович М. Правова природа поняття “інтерес” як об'єкта судового захисту в адміністративному судочинстві / М. Смокович // *Право України.* – 2019. - № 4. – С. 40-54.

78. Степаненко Т. В. Судочинство у справах за позовами про захист прав та інтересів невизначеного кола осіб: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Т.В. Степаненко. – Х.: Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2008. - 20 с.

79. Стефанчук М. Адвокатська монополія в Україні: сучасний стан, тенденції та перспективи / М. Стефанчук // *Право України.* – 2019. - № 12. – С. 97-112.

80. Харьковская цивилистическая школа: защита субъективных гражданских прав и интересов: монография / И.В. Спасибо-Фатеева, М.Н. Сибилев, В.Л. Яроцкий и др.; под ред. И.В. Спасибо-Фатеевой. – Х.: Право, 2017. – 672 с.

81. Шабанов Р., Ждан М. Досудове врегулювання господарських спорів: співвідношення норм матеріального та процесуального права / Р. Шабанов, М. Ждан // Підприємництво, господарство і право. – 2018. - № 2. – С. 63-68.

82. Штефан А. Веб-сайт і веб-сторінка як докази у цивільному судочинстві / А. Штефан // Судова апеляція. – 2017. - № 4.

83. Щодо висновку Великої Палати Верховного Суду стосовно того, що договори, укладені посадовою особою товариства без передбаченої статутом згоди загальних зборів, не порушують прав та інтересів учасників такого товариства // Право України. – 2021. - № 5. – С. 238-250.

З ПИТАННЯ ГАРАНТОВАНОГО РІВНЯ ЗНАНЬ З КУРСУ «ТЕНДЕНЦІЇ СУДОВОГО ТА ПОЗАСУДОВОГО ВИРІШЕННЯ ПРАВОВИХ СПОРІВ», ПЕРЕДБАЧЕНІ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ОПРАЦЮВАННЯ

1. Взаємозв'язок між поняттями «верховенство права» і «права людини».
2. Дискреційні повноваження органів влади: поняття, зміст.
3. Рекомендація Комітету Міністрів РЄ щодо захисту особи стосовно актів адміністративних органів.
4. Концепція належного управління (урядування) у трактуванні Комітету Міністрів Ради Європи та ЄСПЛ.
5. Рекомендація відносно шляхів полегшення доступу до правосуддя №R(81)7, прийнята Комітетом міністрів Ради Європи.
6. Рекомендація № (94) 12 «Незалежність, дієвість та роль суддів», ухвалена Комітетом Міністрів Ради Європи.
7. Рішення ЄСПЛ у справі «Гурепка проти України», «Надточій проти України», «Кройц (Креуз) проти Польщі», «Сабадаш проти України».
8. Належність повідомлення про розгляд судової справи у розумінні ЄСПЛ.
9. Чинники, що визначають якість судових рішень, згідно з Висновком №11 (2008) Консультативної ради європейських суддів щодо якості судових рішень.
10. Медіація в сімейних правовідносинах.
11. Трудова медіація: реалії та перспективи.
12. Відновне правосуддя та медіація в кримінальному судочинстві в Україні: актуальний стан.
13. Роль публічних обвинувачів поза системою кримінальної юстиції в документах Ради Європи та практиці ЄСПЛ.
14. Принцип судочинства «*jura novit curia*»: поняття, актуальні правові позиції Верховного Суду.
15. Заборона суперечливої поведінки в суді (процесуальний естопель).
16. Презумпція невинуватості в контексті практики ЄСПЛ.
17. Право на захист від кримінального обвинувачення за ЄКПЛ.
18. Інформування про обвинувачення за ст. 6 ЄКПЛ.
19. Право на допит свідків за ст. 6 ЄКПЛ.
20. Право підозрюваного/ обвинуваченого зберігати мовчання та не свідчити проти себе за ст. 6 ЄКПЛ.
21. Інтрузивні методи розслідування в контексті практики ЄСПЛ.
22. Питання доказової бази обвинувачення в контексті практики ЄСПЛ.
23. Питання допустимості доказів у кримінальному судочинстві в контексті практики ЄСПЛ.
24. Провокація вчинення злочину: підходи ЄСПЛ. «Контрольна закупка» за практикою ЄСПЛ.
25. Принцип рівності в кримінальному процесі в контексті практики ЄСПЛ.
26. Принцип змагальності в кримінальному процесі в контексті практики ЄСПЛ.

27. Верховенство права та інші принципи у виконавчому процесі України.
28. Історичні витоки альтернативного вирішення конфліктів (спорів).
29. Історія третейського судочинства.
30. Докази в третейському судочинстві.
31. Види рішень третейських судів.
32. Постійно діючі третейські суди в Україні. Регламент МКАС при Торгово-промисловій палаті України.
33. Європейська конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж: основні правила.
34. Доказування в міжнародному комерційному арбітражі.
35. Забезпечувальні заходи в міжнародному комерційному арбітражі.
36. Правова природа визнання арбітражного рішення.
37. Поняття фінансування вирішення судової та арбітражної справи інвестиційними фондами.
38. Досудове вирішення індивідуальних трудових спорів.
39. Способи захисту прав в адміністративному, цивільному та господарському судочинстві.
40. Поняття ефективного способу захисту прав та інтересів.
41. Питання захисту публічних інтересів у суді: теоретичні й практичні аспекти.
42. Превентивний судовий захист прав та інтересів.
43. Поняття стандарту доказування.
44. Проведення судових проваджень у режимі відеоконференції: керівні роз'яснення європейських інституцій.